

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Miroslav Malý

Řízení o rozvod manželství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 11. 3. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 153 354 znaků včetně mezer.

Miroslav Malý

V Praze dne 11. 3. 2019

Poděkování

Děkuji paní doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D., vedoucí mé diplomové práce, za odborné vedení, cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování tématu diplomové práce.

Obsah

| | |
|--|----|
| Obsah | 1 |
| Úvod | 3 |
| 1. Rozvod manželství obecně | 5 |
| 1.1. Pojem manželství a jeho účel | 5 |
| 1.2. Zánik manželství..... | 6 |
| 1.3. Zákonná úprava rozvodu manželství | 8 |
| 1.4. Historický vývoj právní úpravy rozvodu manželství..... | 9 |
| 2. Rozvod manželství v hmotném právu | 13 |
| 2.1. Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu..... | 14 |
| 2.2. Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu..... | 16 |
| 2.3. Rozvod manželství s „proti-tvrdoštní“ klauzulí | 18 |
| 3. Řízení o rozvod manželství | 20 |
| 3.1. Obecná charakteristika sporného a nesporného řízení..... | 20 |
| 3.2. Charakteristika a povaha řízení o rozvod manželství | 21 |
| 3.3. Pravomoc a příslušnost soudů | 23 |
| 3.3.1. Řízení o rozvod manželství s mezinárodním prvkem..... | 24 |
| 3.3.2. Mezinárodní právo soukromé | 26 |
| 3.3.3. Právo Evropské unie (Evropské mezinárodní právo soukromé) upravující rozvod manželství | 27 |
| 3.3.4. Uznání cizích rozhodnutí ve věci rozvodu manželství v ČR | 29 |
| 3.4. Účastníci řízení o rozvod manželství..... | 31 |
| 3.5. Zahájení řízení | 35 |
| 3.5.1. Návrh na zahájení řízení o rozvod manželství | 35 |
| 3.5.2. Zpětvzetí návrhu na zahájení řízení | 37 |
| 3.6. Jednání a jeho příprava | 39 |

| | |
|---|----|
| 3.7. Dokazování | 43 |
| 3.8. Klid řízení | 45 |
| 3.9. Rozhodnutí..... | 46 |
| 3.10. Náklady řízení..... | 48 |
| 3.11. Opravné prostředky | 49 |
| 3.11.1. Odvolání..... | 50 |
| 3.11.2. Dovolání..... | 52 |
| 3.11.3. Žaloba na obnovu řízení a zmatečnost..... | 52 |
| 3.12. Právní úprava rozvodu manželství v evropských zemích..... | 53 |
| 3.12.1. Administrativní rozvod | 53 |
| 3.12.2. Právní úpravy řízení o rozvodu v evropských zemích..... | 54 |
| 4. Instituty obdobné manželství a jejich zánik | 56 |
| 4.1. Registrované partnerství | 56 |
| 4.1.1. Vznik registrovaného partnerství | 57 |
| 4.1.2. Zrušení a zánik registrovaného partnerství | 58 |
| 4.2. Nesezdané soužití | 59 |
| 4.3. Církevní rozluka | 61 |
| Závěr | 64 |
| Seznam zkratk | 66 |
| Seznam použitých zdrojů..... | 68 |
| Abstrakt..... | 72 |
| Abstract..... | 74 |
| Klíčová slova / Key words..... | 76 |

Úvod

Za téma své diplomové práce jsem si zvolil řízení o rozvod manželství. Jedná se o jeden z právních institutů, který umožňuje zánik manželství za života obou manželů. Z mého pohledu obecně institut manželství v dnešní době ztrácí svou hodnotu a vážnost i přes skutečnost, že je mu v českém právním řádu přiznána zvláštní ochrana. Často se v dnešní společnosti, a to zejména mezi mladší generací, setkáváme s názorem, že manželství je přežitek, nebo že dva lidé nepotřebují papír na to, aby spolu spokojeně žili a měli se rádi. Na druhou stranu je zde ovšem také celá řada párů, kteří se do manželství vrhají neuváženě, po čase zjistí, že již v manželství pokračovat nechtějí, a nechávají se rozvést. Přestat fungovat ovšem může i jinak dlouhou dobu fungující manželství. Častým důvodem bývá dle mého názoru například odchod dětí z domu, kdy se rodiče v podstatě zaměřují na výchovu svých dětí, až zapomínají vzájemně na sebe, a po odchodu dětí z domácnosti zjistí, že již nemají nic společného. Ať už se jedná o jakýkoliv z výše uvedených případů, faktem zůstává, že v České republice v podstatě každé druhé manželství končí rozvodem. Tento smutný fakt kladu za vinu především dnešní době, kdy je například díky sociálním sítím velice lehké navazovat nové známosti a páry tak místo snahy „opravit“ jejich dříve funkční vztah často raději volí variantu nového vztahu, respektive manželství.

Vzhledem k výše uvedenému považuji téma své diplomové práce za velice praktické a aktuální a právě tyto skutečnosti mě vedli k jeho výběru. Dalším důvodem pak byla skutečnost, že jsem se během svého života s několika rozvody setkal a žádný z těchto rozvodů neprobíhal hladce. Doprovázely je velké spory, a proto jsem chtěl tuto problematiku prozkoumat hlouběji a zjistit, jak vlastně toto řízení z právního hlediska probíhá.

Cílem mé diplomové práce je tedy poskytnout ucelený pohled na problematiku rozvodu manželství a především pak na rozvodové řízení, které v souvislosti s rekonstrukcí soukromého práva z roku 2014 dostalo určitým změnám. Tou nejvýznamnější změnou je vyčlenění nesporných řízení a určitých specifických sporných řízení, tedy i řízení o rozvod manželství, do samostatného zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízení soudních.

V první kapitole své diplomové práce vysvětluji obsah pojmu manželství, jeho účel a základní znaky. Následně popisuji, jakým způsobem může manželství zaniknout a kde je v českém právním řádu obsažená platná právní úprava rozvodu manželství. Poslední část první kapitoly pak věnuji historickému vývoji od středověku po současnost. Jelikož se jedná o dlouhé období, snažím se pouze o stručný popis vývoje, a to jak hmotněprávní úpravy rozvodu, tak i rozvodového řízení.

V druhé kapitole své diplomové práce se zaměřuji na úpravu rozvodu v hmotném právu, která je pro komplexní pochopení tématu zcela zásadní. Nejprve se zde budu věnovat základní variantě rozvodu, a to rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu, dále pak situaci, kdy se spolu manželé dokáží na podmínkách rozvodu dohodnout a tedy variantě tzv. nesporného rozvodu. Poslední část kapitoly věnuji tzv. rozvodu s „proti-tvrdoštní“ klauzulí, kdy zákon přiznává za určitých podmínek zvláštní ochranu nezletilým dětem, případně druhému manželovi.

Třetí kapitola práce se již zaměřuje na samotné řízení o rozvod manželství. V úvodu kapitoly stručně popisuji charakteristiku sporných a nesporných řízení a následně se pokouším rozebrat povahu řízení o rozvod manželství a zařadit jej na jednu ze zmíněných stran. Dále se věnuji problematice rozvodu manželství s mezinárodním prvkem a poté již následuje podrobný popis průběhu řízení o rozvod manželství před soudem.

Poslední kapitolu své práce jsem věnoval svazkům, které se více či méně podobají manželství a vzhledem k vývoji společnosti jsou některé z těchto forem soužití stále častější fenomén. Jedná se především o registrované partnerství a soužití nesezdaných párů. Zaměřuji se na stručný popis těchto soužití a dále na důsledky a způsoby jejich zániku. V poslední řadě se o stejný popis pokouším i u v dnešní době méně častého církevního svazku.

1. Rozvod manželství obecně

V první části této práce se pokusím definovat instituty, které jsou pro moji práci zásadní. Těmito instituty jsou manželství a způsoby jeho zániku, z nichž se zaměřím zejména na rozvod manželství. Následně popíši platnou právní úpravu, která je aplikovatelná na řízení o rozvod manželství a v poslední části této kapitoly se ponořím do historie rozvodového řízení a popisu, jak se řízení v čase vyvíjelo, jelikož pochopení historie rozvodového řízení usnadní jeho následující rozbor, který je tématem této diplomové práce.

1.1. Pojem manželství a jeho účel

Manželství hraje zásadní roli v právní úpravě rodinného práva. Protože jeho účelem je především plození potomků a jejich řádná výchova a vzájemná ať už ekonomická či citová podpora manželů, dá se manželství považovat za základ rodiny, kterou však můžeme v širším pojetí chápat i jako soužití páru stejného pohlaví, soužití nesezdaných párů a v podstatě i matka samoživitelka představuje v určitém slova smyslu rodinu. Rodině je pak v ust. § 3 zákona č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník (dále jen „OZ“) poskytnuta zvláštní ochrana a právě v tomto ustanovení dle mého názoru OZ cílí na rodinu založenou manželstvím. V České republice je manželství tradičně založeno na principu monogamie a nezbývá nám než doufat, že tak zůstane i do budoucna, vzhledem k aktuálním problémům týkajících se migrační krize a mísení různých kultur a náboženství. Když zmiňuji různé kultury a náboženství, považuji za důležité připomenout fakt, že manželství může být uzavřeno buď formou civilního, nebo církevního obřadu. Česká republika je obecně považována za ateistický národ, když většina obyvatelstva v této době nevyznává žádnou víru. Tento fakt podporuje například statistika, dle které výrazně ubylo věřících obyvatel na území České republiky, a za deset let od roku 2001 do roku 2011 z celkového počtu 3.288.088 věřících klesl jejich počet na 1.463.584.¹ Tomu odpovídá i počet církevních sňatků, který se dlouhodobě drží zhruba na 11% z celkového počtu uzavřených sňatků.²

¹ Český statistický úřad. Sčítání lidu bytů a domů – Analýzy, komentáře. Dostupné na adrese <https://www.czso.cz/csu/czso/0b005170c8>

² JEMELKA, F. Církev v datech. Dostupné na adrese <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180514pocet-cirkevnych-snatku-byl-v-roce-2017-ctvrty-nejvyssi-za-poslednich-10-let>

Manželství je definováno v § 655 OZ jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý zákonným způsobem, jehož hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Manželství tedy může vzniknout pouze mezi mužem a ženou. Jelikož se jedná statusový poměr, je tato úprava vzhledem k ust. § 1 odst. 2 OZ kogentní. Základní zásady, na kterých je pak úprava manželství vystavena, jsou dobrovolnost, monogamie, rovnost, ochrana slabší strany, autonomie vůle, solidarita a pro tuto práci důležitá rozlučitelnost.³ Manželství se zakládá smluvním projevem vůle obou manželů v předepsané formě. Jelikož je však obsah předepsán, liší se tato smlouva od běžných obligačních smluv, u kterých je na vůli stran, jaká vzájemná práva a povinnosti si ve smlouvě ujednají. Můžeme tedy říci, že se jedná o smlouvu *sui generis*.⁴ V druhé části definice manželství pak máme vymezen jeho účel. Jde o založení rodiny, řádnou výchovu dětí a o vzájemnou podporu a pomoc, která je ve své podstatě promítnutím zásad rodinného práva, a to solidarity a ochrany slabší strany.⁵

1.2. Zánik manželství

Na rozvod manželství je v různých zemích světa nahlíženo odlišně. V některých zemích je dnes rozvod manželství zcela běžnou a normální záležitostí, zatímco v dalších zemích je rozvod manželství zapovězen. Tyto rozdíly v možnosti rozvodu manželství jsou dány především rozdíly v kultuře obyvatel, jejich zvyklostmi, a především pak v rozdílném náboženství. Česká republika je demokratický stát a z toho vyplývá, že zánik manželství rozvodem je u nás respektovaný způsob, jak manželství ukončit. Lze si totiž jen stěží představit situaci, že by demokraticky založený stát znemožňoval rozvod nefunkčního, či často pouze formálního manželství. V roce 2017 skončilo rozvodem manželství 47,2% manželství, celkem tedy 25.800 manželství.⁶ V podstatě tedy rozvodem končí každé druhé manželství. Je nutné si uvědomit, že rozvod neovlivňuje pouze manžele, ale ve většině případů také zbytek rodiny a vztahy, které byly manželstvím založeny. Nejvíce pak zcela bez debat rozvodem manželství trpí děti

³ HUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. Rodinné právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 43, ISBN 978-80-7400-552-7

⁴ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: Manželství. Praha: Leges, 2014, s. 122, ISBN 978-80-7502-046-8

⁵ HUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. Rodinné právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 44, ISBN 978-80-7400-552-7

⁶ Český statistický úřad: *Vývoj obyvatelstva České republiky, Rozvodovost*, Dostupný na adrese <https://www.czso.cz/documents/10180/61565976/1300691803.pdf/104cb875-5ab9-49b8-a048-d9e3a0d83684?version=1.4>

manželů, které často při rozvodech bývají využívány jako součást „rozvodového boje“ mezi oběma manžely. Za takové situace je nutno si položit otázku, zda by se společnost neměla více zaměřit na informovanost ohledně manželství a jeho neuváženého uzavírání a zabránit tak negativním důsledkům, které s sebou rozvod manželství zcela prokazatelně přináší.

Legální definice rozvodu manželství se nachází v ust. § 754 OZ, dle kterého může manželství zaniknout jen z důvodů stanovených zákonem. Opět se tedy jedná o kogentní ustanovení. Právní úprava pak rozlišuje mezi zánikem manželství smrtí, nebo prohlášením za mrtvého a zánikem manželství za života obou manželů.

V případě zániku manželství smrtí, zaniká v okamžiku, kdy jeden z manželů zemře. Smrt se prokazuje úmrtním listem. Právní následky smrti však nenastávají až po vydání úmrtního listu, ale v okamžiku smrti. Pokud nelze zjistit, který z manželů zemřel jako první, má se dle ust. § 27 OZ za to, že zemřeli oba současně. Dále pak manželství zaniká prohlášením za mrtvého a zaniká zpětně ke dni, který je uveden v pravomocném rozsudku jako den smrti.⁷

Pokud se jedná o zánik manželství za života obou manželů, pak je možný rozvodem, zánikem manželství pro změnu pohlaví a prohlášením manželství za neplatné. Rozvodem manželství zaniká dnem, kdy nabyl právní moci rozsudek, kterým se manželství rozvádí, změnou pohlaví pak ke dni, který je uveden v potvrzení o změně pohlaví. Poslední ze způsobů je prohlášení manželství za neplatné, pak se na něj hledí, jako by jej manželé nikdy neuzavřeli. Na oba se tedy hledí, jako na svobodné, nikoliv rozvedené, ovšem pokud se týká majetkových vztahů a vztahů k dětem, hledí se na manželství jako na rozvedené.⁸

Výše jsem tedy stručně popsal zákonné důvody, pro které může manželství zaniknout. V následující části své práce se poté zaměřím na jeden z těchto důvodů, a to rozvod manželství a na řízení s ním spojené.

⁷ HUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. Rodinné právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 83-84, ISBN 978-80-7400-552-7

⁸ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: Manželství. Praha: Leges, 2014, s. 189, ISBN 978-80-7502-046-8

1.3. Zákonná úprava rozvodu manželství

Rok 2014 je v České republice spojen s rekodifikací soukromého práva. Tato rekodifikace měla za následek přijetí zásadních předpisů pro soukromé právo, a to OZ, zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (dále jen „ZOK“) a zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“). Tyto změny v hmotném právu si vyžádaly i odpovídající změny v právu procesním. Bez těchto změn, by nemohly být nové hmotněprávní normy řádně aplikovány, a proto v této souvislosti proběhla i harmonizace procesního práva, která vydělila sporná a nesporná řízení do dvou samostatných předpisů. Základem pro sporná řízení je nadále zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“) zatímco pro nesporná řízení se stal základem zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“). Posledně jmenovaný zákon upravuje převážně nesporná řízení, ale jelikož do tohoto zákona nebyly zařazeny jen typicky nesporná řízení, například právě řízení o rozvod manželství, dostal zákon název „o zvláštních řízeních soudních“.⁹

Pro účely této práce je pak stěžejní, co tyto změny znamenaly pro institut manželství a jeho rozvod. Pokud se nejdříve zaměřím na hmotněprávní úpravu rozvodu, tak byla přesunuta ze zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOR“) do druhé části OZ. Pokud se jedná o rozvod manželství, upravují ho ust. § 755 až 770 OZ. Procesní úpravu pak nově nalezneme v ZŘS, a to konkrétně v ustanoveních § 383 - § 389 hlavy V. Nadále se ovšem bude na toto řízení aplikovat i OSŘ, jelikož tyto dva předpisy jsou ve vzájemném vztahu subsidiarity. Pokud tedy chybí speciální úprava v ZŘS, použijí se podpůrně ustanovení OSŘ. Toto je výslovně vyjádřeno v ust. § 1 odst. 2 ZŘS, a tento vztah je pak dále posílen v ust. § 1 odst. 3 ZŘS, dle něhož se ustanovení obou zákonů použijí vedle sebe, nebrání-li tomu speciální ustanovení.¹⁰

⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 359, ISBN 978-80-7502-298-1

¹⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 360 ISBN 978-80-7502-298-1

1.4. Historický vývoj právní úpravy rozvodu manželství

V této kapitole rozeberu historický vývoj právní úpravy manželského práva, institutu manželství a řízení o rozvod manželství. Zaměřím se především na úpravu posledních dvou set let, která se dle mého názoru vyznačovala značným zjednodušováním.

Manželské právo v době středověku upravovalo kanonické právo a nacházelo se pod dohledem římskokatolické církve. Světská moc do této oblasti nijak nezasahovala. Tento stav, kdy měla římskokatolická církev výlučné postavení v této oblasti, změnila až v polovině 18. století Marie Terezie a hlavně její syn Josef II., který vydal tzv. Manželský patent. Ten zavedl státní právo manželské a odňal pravomoc v této oblasti církevním soudům.¹¹

Na Josefa II. a jeho manželský patent poté navázal císař František I. Habsburský patentem č. 946/1811 Sb. z. ř. obecný zákoník občanský (dále „o. z. o.“). Tento zákoník krom jiného obsahoval ucelenou úpravu rodinného práva a práva manželského. Rozdíl byl v tom, že zatímco rodinné právo se zabývalo spíše právy a povinnostmi, které plynuly z postavení jedince v rodině, manželské právo se zabývalo úpravou uzavírání sňatku, překážkami uzavření sňatku, ukončení sňatku a vzájemnými právy a povinnostmi manželů.

Občanský zákoník používal dva pojmy, které se liší od pojmů dnešních. Tyto pojmy jsou rozluka, kterou byl myšlen rozvod v dnešním slova smyslu a pojem rozvod, který se používal pro odluku, nebo jinak řečeno, separaci.¹²

Tento zákoník byl založen na konfesním principu. Úprava manželského práva tak byla upravena pro všechny vrstvy společnosti, ale lišila se u různých vyznání. Katolické manželství nebylo možné za života obou manželů zásadně rozloučit. Jediný důvod rozluky tak v katolickém manželství byla smrt manžela, nebo prohlášení manžela za mrtvého. U nekatolických manželství pak byla rozluka možná ze zákonem stanovených důvodů. Jednalo se např. o cizoložství, odsouzení pro zločin nejméně k pětiletému žaláři, rozluku pro neznámý pobyt manžela a další. Stejná úprava pak platila

¹¹ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 19, ISBN 978-80-87576-66-3

¹² ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 22, ISBN 978-80-87576-66-3

pro manželství akatolická. Židovské manželství pak mohlo být zrušeno po vyjádření souhlasu obou manželů, nebo jednostranně, a to pouze na návrh muže, pro cizoložství jeho manželky. V takovém případě se vedlo sporné řízení, ve kterém se prokazovalo, zda k cizoložství skutečně došlo.¹³

Úprava procesních specifik řízení ve věcech manželských pak má své kořeny v roce 1819 a to ve Dvorském dekretu o řízení ve sporných věcech manželských. Tento dekret například upravoval povinnost soudce pokusit se o smírné vyřešení vztahů mezi manžely, upravoval dokazování a další procesní úkony soudu. Následně pak byl na konci 19. století přijat zákon č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní a nařízení ministerstva spravedlnosti č. 283/1897 ř. z., o řízení ve sporných věcech manželských, které stanovilo užití nového předpisu na tato řízení. Současně stanovilo procesní odlišnosti pro řízení o rozvod od stolu a lože, neplatnost a rozlukou manželství.¹⁴

Při vzniku samostatného Československého státu se rakouské právo recipovalo do nového československého právního řádu. Do oblasti manželského práva pak zasáhla tzv. manželská novela, zákon č. 320/1919 Sb., kterým se mění ustanovení občanského práva o obřadnostech smlouvy manželské, o rozluce a překážkách manželství. Touto novelou došlo k opuštění rozdílů, které spočívaly v rozdílnosti náboženského vyznání a sjednotila tak manželské právo pro všechny konfese. Další významnou novinkou pak bylo zavedení sňatku civilního, jako další alternativa k sňatku církevnímu a dále tato novela stanovila rozlukové důvody pro všechny osoby bez ohledu na náboženské vyznání. Na základě taxativně vymezených důvodů bylo možné rozloučit každé manželství. Mezi tyto důvody patřilo například cizoložství, zlomyslné opuštění manžela, neznámý pobyt manžela, nakládal-li manžel s druhým vícekrát zle, ubližoval-li mu těžce, nebo usiloval o jeho život. Nadále však nebyla možná rozluka, u které by se soud netázal po příčinách. Rozlišovaly se pouze dva druhy rozluky, a to rozluka, o kterou žádají shodnou vůlí oba manželé, a rozluka, o kterou žádá pouze jeden z manželů. Jediný rozlukový důvod, který vyžadoval souhlas obou manželů, byl nepřekonatelný odpor. Za nepřekonatelný odpor se považoval hluboký odpor mezi

¹³ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 23-24, ISBN 978-80-87576-66-3

¹⁴ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 158-159, ISBN 978-80-87576-66-3

manžely navzájem, nebo jen jednoho z manželů, který spočíval v tělesném nebo mravním základu, který nešel překonat.¹⁵

V roce 1948 dochází k výstavbě právního řádu založeném na jiných principech než do té doby. Bylo opuštěno klasické třídění práva na soukromé a veřejné a právní úprava byla v důsledku socialistické teorie třídění práva na odvětví dle tzv. specifík společenských vztahů vydělena z občanského zákoníku do speciálního zákona. Toto období se nazývá tzv. právní dvouletka. V prosinci 1949 je pak přijat nový zákon č. 266/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen „ZPR“), který vychází ze zásady rovného postavení muže a ženy. Dále pak sekularizuje právní úpravu manželského práva a jediný možný sňatek je tedy sňatek civilní. Přijetím tohoto zákona došlo k terminologickému nahrazení rozluky manželství na rozvod manželství. Jeho podstatou bylo trvalé ukončení manželského soužití s možností uzavření nového sňatku. Oproti předchozím právním úpravám mohlo být manželství rozvedeno jen pro jeden zákonný důvod, tedy pro hluboký a trvalý rozvrat manželství. Zásadní roli při rozhodování o rozvodu manželství hrálo zjištění, který z manželů zavinil rozvrat manželství. Dle ust. § 30 odst. 2 ZPR nemohl o rozvod manželství žádat ten z manželů, který rozvrat zavinil, ledaže s tímto druhý z manželů souhlasil a rozvod dále nebyl možný, pokud byl v rozporu se zájmem dětí. K souhlasu, či nesouhlasu obou manželů soudy přihlížely. Pokud druhý z manželů souhlas nevyslovil a šlo o zaviněný rozpad vztahu, pak bylo manželství prakticky nerozveditelné. Toto bylo částečně zmírněno ust. § 30 odst. 4 ZPR, které do něho bylo v roce 1955 vloženo zákonným opatřením předsednictva Národního shromáždění č. 61/1955 Sb. o změně předpisů o rozvodu. Dle tohoto ustanovení bylo bez souhlasu druhého manžela možno manželství rozvést na návrh manžela, který rozvod zavinil, pokud spolu manželé po dlouhou dobu nežili. Současně zde však byla povinnost soudu zkoumat zájem společnosti, což ve svém důsledku znamenalo až nedůstojné posuzování občanských profilů manželů, případně jejich nových partnerů.¹⁶

Zákon o právu rodinném byl nahrazen zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině, (dále také „ZOR“) který navázal na předchozí právní úpravu obsaženou v ZPR. Jednalo se v

¹⁵ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 25-27, ISBN 978-80-87576-66-3

¹⁶ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 28-30, ISBN 978-80-87576-66-3

podstatě o novelu ZPR, která však byla přijata jako nová kodifikace. Hlavní změnou ve věcech rozvodů manželství bylo opuštění principu zavinění. Nadále byl pak zachován jediný možný důvod rozvodu manželství, a to tzv. kvalifikovaný rozvrat manželství, který způsoboval, že manželství již neplnilo svůj účel. Již se tedy nezkoumalo zavinění jednoho z manželů na rozvratu manželství, ale to, zda manželství nenaplnuje společenský účel. Soud obligatorně zjišťoval příčiny rozvratu a své zjištění uváděl do rozhodnutí. V zákonné úpravě pak nebyl nijak reflektován souhlas druhého manžela s rozvodem. Soudy samozřejmě k tomuto souhlasu přihlížely, ale stále musely zkoumat, zda manželství skutečně neplní svůj společenský účel. Pokud tedy po dokazování dospěl soud k závěru, že manželství svůj účel plní, nerozvedl jej ani se souhlasem druhého manžela a žalobu na rozvod manželství zamítl.¹⁷

Procesním předpisem, který v tomto období upravoval řízení ve věcech manželských, byl zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních. Tento zákon navazoval na myšlenku nediferencovaného občanského soudního řízení, která byla na území České republiky postupně prosazována a spolu s ní snaha o vložení sporných a nesporných řízení do jednoho právního předpisu. Vzhledem k procesním skutečnostem určitých řízení však byla do druhé části tohoto zákona vložena úprava těchto řízení a jednalo se především o řízení nesporná. V ustanoveních § 230 až 243 pak byly regulovány odchylky pro řízení ve věcech manželských od řízení obecných, které bylo upraveno v první části tohoto předpisu. Jednalo se především o příslušnost soudu, účastenství, zpětvzetí návrhu na zahájení řízení a speciálně pak byl upraven postup soudu v případě společného návrhu manželů. V roce 1964 pak vstoupil v účinnost zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“), který zrušil občanský soudní řád z roku 1950. Naplno se pak v něm projevila výše zmíněná myšlenka nediferencovanosti civilního procesu a zvláštní úprava řízení ve věcech manželství nebyla jako celek do textu převzata. Jelikož zde ovšem opět nastal problém s odlišným charakterem těchto řízení, byly odchylky upraveny ve vybraných ustanoveních OSŘ.¹⁸

Po roce 1989 se začalo pracovat na změně právního řádu. Právní úprava rodinně právních vztahů byla předmětem častých diskuzí a dne 3. 4. 1998 pak byla přijata

¹⁷ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 30-33, ISBN 978-80-87576-66-3

¹⁸ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 159-160, ISBN 978-80-87576-66-3

novela č. 91/1998 Sb., kterou se mění a doplňuje ZOR. Rozvod je nadále podmíněn tzv. kvalifikovaným rozvratem, ale již není nutné zkoumat, zda manželství plní či neplní svůj společenský účel. Rozvod manželů se tak stal soukromou záležitostí manželů. Společenský zájem se nepřímo promítal jen v ust. § 24 odst. 2 a ust. § 24b ZOR jako soulad zájmu nezletilých dětí s rozvodem manželství. Velkým posunem pak bylo touto novelou vložené ustanovení § 24a ZOR, které řešilo situaci, kdy se oba manželé na ukončení soužití shodují. Podmínkou tohoto postupu však byla dohoda o dalších záležitostech. Bylo nezbytné, aby manželé soudu předložili dohody o vypořádání majetkových vztahů, práva a povinností společného bydlení, o úpravě vyživovací povinnosti a pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí po rozvodu. Manželství pak muselo trvat déle než rok, manželé spolu nežili alespoň šest měsíců a druhý manžel se připojil k žalobě o rozvod manželství.¹⁹

Ačkoliv v hmotněprávní rovině v tomto období došlo k velkým změnám provedeným zákonem č. 91/1998 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon o rodině, procesní postup soudů v řízeních ve věcech manželských změn nedostal. Procesní právní úprava tak neobsahovala zvláštní řízení o rozvod manželství, ale byla dále jako sporné řízení nalézací ve věcech civilních.²⁰ K vyčlenění nalézacího nesporného řízení pak došlo až v roce 2013 spolu s přijetím zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních.

2. Rozvod manželství v hmotném právu

Hlavní změnou v oblasti rodinného práva oproti předchozí právní úpravě bylo jeho zařazení do kodexu práva občanského. V ostatních případech současný OZ víceméně navázal na předchozí úpravu obsaženou v ZOR a pouze zpřesnil či nepatrně upravil některá ustanovení týkající se rozvodu manželství. Jednu novinku však lze s přijetím OZ oproti předchozí právní úpravě nalézt, a tou je nový způsob zániku manželství za života obou manželů, kterým je zánik manželství pro změnu pohlaví. Rodinné právo je upraveno v druhé části OZ, která má tři hlavy věnující se manželství,

¹⁹ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 34-36, ISBN 978-80-87576-66-3

²⁰ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 160, ISBN 978-80-87576-66-3

příbuzenství, švagrovství, poručenství a jiným formám péče o dítě. Rozvod manželství je upraven v hlavě první díle pátém oddíle druhém.

Manželství může zaniknout jen ze zákonem stanovených důvodů, jak je uvedeno v ust. § 754 OZ. Za života obou manželů je rozvod manželství druhým zákonným důvodem vedle novinky v podobě změny pohlaví, jak může manželství zaniknout. V odst. 1 § 755 OZ máme uveden základní předpoklad rozvodu, kterým je tzv. kvalifikovaný rozvrat. Jedná se o hluboký trvalý a nenapravitelný rozvrat manželství, při kterém již nelze očekávat obnovení manželského soužití.

Právě existenci kvalifikovaného rozvratu musí soud v řízení o rozvod manželství posoudit a zjistit jeho příčiny. V minulosti byla nejčastějším důvodem nevěra jednoho z partnerů, dnes se k ní přidává nesoulad povahových vlastností, neschopnost překonat názorové rozdíly a ekonomická nestabilita způsobená ztrátou zaměstnání nebo nezdařeným podnikáním.²¹

Současný OZ rozlišuje dva modely rozvodu. První z nich je rozvod se zjišťováním příčin rozvratu upravený v ust. § 754 a násl. OZ, který bývá v praxi často označován také jako „sporný rozvod“. Druhým modelem je rozvod bez zjišťování příčin rozvratu, který bývá v praxi označován jako rozvod „smluvený“, „nesporný“, „rozvod za deset minut“, či rozvod „zjednodušený“.²²

Mimo dva výše uvedené základní modely rozvodu poté současná právní úprava obsahuje v ust. § 755 odst. 2 OZ tzv. tvrdostní klauzule, které zakotvují důvody, pro které nebude manželství rozvedeno i při existenci prokázaného rozvratu manželství.²³

2.1. Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu

Tento model rozvodu je využíván především v situacích, kdy mezi manžely nepanuje na rozvodu manželství shoda. Jelikož na rozvod manželství neexistuje právní

²¹ MELZER, F. TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 720, ISBN 978-80-7502-004-8

²² ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 35, ISBN 978-80-87576-66-3

²³ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: Občanský zákoník II. Rodinné právo §655-975. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 450

nárok, je potřeba v tomto modelu rozvodu prokázat před soudem splnění určitých podmínek, za kterých soud po své úvaze manželství rozvede.

Předmětem tohoto modelu rozvodu tedy bude dokazování rozvratu manželského soužití. Jak jsem již zmínil výše, musí se jednat o rozvrat kvalifikovaný, tedy hluboký, trvalý a nenapravitelný. Soudu pak nestačí pouze prokázat existenci tohoto rozvratu, ale také se vždy musí zabývat příčinami jeho vzniku. Pokud tedy manželé nejsou schopni dohodnout se na všech potřebných bodech ukončení svého svazku, a splnit tak podmínky pro postup dle ust. § 757 OZ, musí se podrobit hlubšímu zkoumání.²⁴ Jednání ve věci rozvodu manželství je veřejné a manželé musí strpět, že se před soudem probírají i záležitosti intimní povahy a že je mohou vedle soudce slyšet i jiné osoby. V praxi proto manželé často uvádějí pouze obecné příčiny rozvodu typu „rozdílnost zájmů a povah“, nebo „nikdy jsme si vlastně nerozuměli“.²⁵ Takovéto důvody prý uvádí až 89% rozvádějících se párů.²⁶

Zjišťování příčin rozvratu dle současné právní úpravy pak nemůže být zaměňováno se zjišťováním viny na rozvodu, které právní úprava vypustila již v ZOR. Od této doby se zjišťování příčin postupně posouvá spíše do formalistických tvrzení. Skutečnou příčinu rozvratu lépe než soudce zjistí spíše psycholog se specializací na manželské záležitosti. Rozvod má navíc většinou více příčin, ale soud do odůvodnění rozhodnutí uvádí pouze jednu, která se z jeho hlediska jeví jako nejdůležitější. V praxi tak soudci nejčastěji uvádí „neshoda zájmů a povah“ případně „nevěra“.²⁷

Konečně je pak nutné poznamenat, že zjišťování příčin rozvratu je relevantní i pro jiná řízení. Tím mám na mysli řízení dle ust. § 762 o výživné rozvedeného manžela. Jeho přiznání je podmíněno právě zjištěním, že manžel, který o výživné usiluje, se na rozvratu manželství převážně nepodílel.²⁸

²⁴ MELZER, F. TĚGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 733, ISBN 978-80-7502-004-8

²⁵ MELZER, F. TĚGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 734, ISBN 978-80-7502-004-8

²⁶ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 43, ISBN 978-80-87576-66-3

²⁷ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 43, ISBN 978-80-87576-66-3

²⁸ MELZER, F. TĚGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 735, ISBN 978-80-7502-004-8

2.2. Rozvod bez zjišťování příčin rozvratu

Tento model rozvodu manželství je oproti předchozímu modelu využíván zejména v situacích, kdy na rozvodu manželství panuje víceméně shoda. Zcela nepochybně se tak vzhledem k negativním důsledkům, které s sebou rozvod manželství obvykle přináší, jedná o daleko schůdnější a pro všechny strany, zejména pak pro děti manželů nejlepší možnou variantu rozvodu.

Základním předpokladem tohoto modelu rozvodu je shodná vůle obou manželů se rozvést. Manžel, který nepodal návrh na rozvod manželství, se k návrhu navrhujičího manžela musí připojit. Z teoretického hlediska se však stále nejedná o rozvod založený na principu dohody, ale předpokladem je stále kvalifikovaný rozvrat manželství. Nejdůležitější výhodou stávající úpravy je možnost, přecházet mezi úpravou rozvodu dle ust. § 755 OZ a ust. § 757 OZ. V praxi je tedy poměrně časté, že rozvod začíná jako sporný, a končí jako nesporný a naopak.²⁹

Důsledek postupu dle ust. § 757 OZ je, že soud nezjišťuje příčiny rozvratu. Výhodou je tedy hlavně fakt, že soud nepere tzv. „špinavé prádlo“ manželů a nezajímá jej tehdy, zda důvodem rozvratu byla nevěra, ekonomická nestabilita či rozdílné názory. Soud se tedy omezí pouze na zjišťování rozvratu. Ten je zjišťován převážně z tvrzení obou manželů a jejich vyjádření o hlubokém, trvalém a nenapravitelném rozvratu. Tato tvrzení musí být shodná. Soud musí těmto tvrzením uvěřit a dále musí být také přesvědčen o záměru obou manželů se rozvést. Soud tedy rozvrat plnohodnotně, byť jen z omezeného zdroje, zjišťuje a nevychází z domněnky rozvratu.³⁰

Kromě základního předpokladu, kterým je shodná vůle manželů rozvést se, musí být splněna řada dalších podmínek, aby soud mohl postupovat dle ust. § 755 OZ. Tyto podmínky musí být splněny kumulativně a nesplnění některé z nich bude mít za následek postup soudu dle ust. § 755 ve spojení s ust. § 756, tedy provedením důkazu o existenci rozvratu manželství a zjištění jeho příčin. Mezi tyto podmínky patří: délka trvání manželství, absence spolužití manželů, dohoda o poměrech k nezletilému dítěti a smluvní vypořádání, které v sobě zahrnuje dohodu o úpravě majetkových poměrů

²⁹ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: Občanský zákoník II. Rodinné právo §655-975. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 457

³⁰ MELZER, F. TĚGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 740, ISBN 978-80-7502-004-8

manželů, dohodu o úpravě bydlení a popřípadě dohodu o výživném pozůstalého manžela.³¹

Manželství tedy není možné rozvést okamžitě po jeho vzniku. Cílem této úpravy je, předcházet neuváženým rozvodům a sňatkům. Je tedy vyžadováno, aby manželství trvalo nejméně jeden rok s tím, že tato podmínka musí být splněna ke dni zahájení řízení o rozvod manželství. Pokud by splněna nebyla, soud by nemohl postupovat dle ust. § 757, a manželé by opět museli dokazovat existenci rozvratu a jeho příčiny.

Další podmínkou je absence soužití manželů déle než šest měsíců. Definici absence manželského soužití pak můžeme najít v ust. § 758 OZ „Manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost, s tím, že alespoň jeden z manželů manželské společenství zjevně obnovit nechce“.

Pokud mají rozvádějící se manželé nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, je potřeba splnění další podmínky a to uzavření dohody o poměrech k nezletilému dítěti. Nestací však, aby soud rozhodující v opatrovnickém řízení poměry dítěte do budoucna pouze vyřešil, ale je zde požadavek, aby soud tyto poměry vyřešil formou schválené dohody. K schválení této dohody pak nemusí postačovat pouze shodná vůle manželů, ale její schválení je současně podmíněno zájmem dítěte. Pokud tedy soud neshledá, že je dohoda v souladu se zájmem dítěte, neschválí ji a ve věci rozhodne meritorně výrokem a tím nemožní postup rozvodu dle ust. § 757 OZ.³²

Poslední podmínkou „nesporného“ rozvodu je předložení dohody o úpravě majetkových poměrů mezi manžely. Z povahy věci vyplývá, že jde o vypořádání společného jmění manželů (dále jen „SJM“) Pokud manželé vlastní nějaký majetek jako podíloví spoluvlastníci, není třeba jej pro účely rozvodu upravovat, jelikož podílové spoluvlastnictví rozvodem nezaniká.

Tato smlouva o vypořádání SJM má zvláštní režim a je tedy možno označit ji jako za smlouvu sui generis. Je totiž uzavírána před zánikem SJM, ale její účinnost

³¹ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: Občanský zákoník II. Rodinné právo §655-975. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 457

³² MELZER, F. TĚGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 743, ISBN 978-80-7502-004-8

nastává právě ke dni zániku SJM, tedy ke dni právní moci rozsudku o rozvodu manželství.³³

Další dohodou je dohoda o úpravě bydlení. Zde je předmětem především vypořádání právního titulu bydlení. Smyslem této dohody je předejít sporům a následným žalobám na vyklizení nemovité věci, nebo posuzování práva na náhradní bydlení. Na rozdíl od předchozích dohod, kterými se řeší majetkové poměry mezi manžely, které jsou nepochybně obligatorní, dohoda o výživném rozvedeného manžela již obligatorní není. Lze tak usuzovat především z formulace zákona „případně výživného“. Nedoložení této dohody, tedy nemusí mít za následek nerozvedení manželství v režimu ust. § 757 OZ. Je nutné si uvědomit, že podmínky pro vznik vyživovací povinnosti nemusí být v okamžiku rozhodování o rozvodu známy (např. vážná nemoc) a mohou se projevit později již po vydání pravomocného rozsudku o rozvodu. Všechny tyto dohody jsou vyžadovány v písemné formě s ověřenými podpisy obou manželů. Mohou mít také formu notářského zápisu, což je v praxi velice vhodné, neboť notářský zápis má charakter veřejné listiny, a soud se tedy nebude muset zabývat jejím obsahem.³⁴

2.3. Rozvod manželství s „proti-tvrdoštní“ klauzulí

I přes existenci prokázaného rozvratu manželství mohou nastat situace, kdy bude rozvod manželství ztížen, respektive soud manželství nerozvede, ačkoliv jsou jinak podmínky rozvodu splněny. Tyto situace nastanou při použití tzv. tvrdoštních klauzulí.³⁵ V některé literatuře jsou nazývány také jako antidiskriminační klauzule.³⁶ Tyto klauzule slouží k ochraně dvou subjektů, a to nezletilého plně nespéprávného dítěte manželů (§ 755 odst. 2 písm. a) OZ) a k ochraně druhého manžela, který o rozvod nežadá (§ 755 odst. 2 písm. b) OZ). Tyto klauzule se v našem právním řádu objevily poprvé v ZPR, kde byly chráněny jak děti, tak manžel, který rozvrat nezavinil, jelikož

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 9. 2007 sp. zn. 22 Cdo 20/2007

³⁴ MELZER, F. TĚGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 744-746, ISBN 978-80-7502-004-8

³⁵ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: Občanský zákoník II. Rodinné právo §655-975. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 450

³⁶ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kolektiv: Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 226, ISBN 978-80-7478-369-2.

manželství nešlo rozvodem zrušit, pokud o něj žádal manžel, který výlučně zavinil jeho rozvrat. Tuto úpravu jen velmi zlehka převzal ZOR, který zakotvil pouze klauzuli na ochranu dítěte, a navíc nestanovil, že soud „nemůže rozvést“, ale že „soud musí přihlídnout zejména k zájmům nezletilých dětí“. Zákaz rozvodu se do ZOR dostal opět až s velkou novelou v roce 1998 a stejně tak byla opět zavedena klauzule chránící manžela. Dnes jsou obě tvrdostní klauzule zakotveny v ust. 755 odst. 2 OZ.³⁷

Pokud se jedná o klauzuli na ochranu dítěte, pak zvláštními důvody, pro které je rozvod manželství v rozporu se zájmy dítěte mohou být hlavně invalidita dítěte, psychické či fyzické postižení, které má takovou povahu, že vyžaduje ekonomické zajištění i fyzickou přítomnost obou rodičů.³⁸ Existenci těchto důvodů soud zjišťuje přímo osobně, tj. u dítěte, pokud je schopno a ochotno o takových důvodech mluvit se soudcem, nebo dotazem u opatrovníka, který je jmenován soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti po rozvodu. Problém zájmu dítěte pak soud řeší pouze u společného dítěte a nepřihlíží k zájmům dítěte, jen jednoho z manželů, které nepochází ze společného soužití.³⁹

Otázkou je, do jaké míry může tato klauzule skutečně sloužit k ochraně dítěte. Pokud se zamyslíme nad tím, co dítě v období rozvoje potřebuje, pak je to především láska rodičů, jejich starostlivost a péče o osobní rozvoj dítěte a samozřejmě zajištění jeho bydlení a základních životních potřeb. Je otázkou, zda toto vše může být splněno například v nefunkčním manželství, kdy se manželé tzv. „nemůžou vystát“ a dítě se často stává svědkem vzájemných hádek nebo v horším případě fyzických napadení a za takovéto situace setrvání v manželství dítěti může dle mého názoru spíše uškodit i když by například z ekonomického hlediska bylo vhodné, aby soud manželství nerozváděl. Dle mého názoru, pokud se již manželé nacházejí ve fázi, kdy se rozhodnou ukončit manželství, je zde ze strany jednoho případně obou manželů překážka citového či jiného rázu. Tato klauzule a případné nerozvedení manželství soudem pak stejně nezabrání manželovi fakticky opustit domácnost. Za tohoto stavu mi nepřijde vhodné především z hlediska citového rozvoje dítěte uměle udržovat něco, co již fakticky nefunguje.

³⁷ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: Manželství. Praha: Leges, 2014, s. 202, ISBN 978-80-7502-046-8

³⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kolektiv: Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 226, ISBN 978-80-7478-369-2

³⁹ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: Občanský zákoník II. Rodinné právo §655-975. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 450

Dalším případem, kdy nebude možno manželství rozvést i přes hluboký a trvalý rozvrat je za použití klauzule na ochranu manžela. Ta stanoví dvě podmínky, které musí být splněny kumulativně. Může ji uplatnit manžel, který se na rozvratu manželství převážně porušením manželských povinností nepodílel a dále pak skutečnost, že manželovi, který se rozvodu brání, by rozvodem byla způsobena zvlášť závažná újma. Tato újma je chápána jako újma osobní. Může spočívat například v tom, že bránící se manžel je invalidní, je odkázaný na pomoc druhého manžela nebo k zajištění bytových potřeb, které by jinak zánikem manželství ztratil.⁴⁰ Ústavní soud pak judikoval, že závažná újma způsobená rozvodem musí být patrná jak z hlediska ekonomického, tak z hlediska dopadů bytových či zdravotních.⁴¹ Jako další příklad pak lze uvést rozhodnutí Ústavního soudu z roku 2011, ve kterém shledal ústavní stížnost proti rozhodnutí krajského soudu jako neodůvodněnou a vyslovil souhlas s rozhodnutím okresního soudu, který zamítl návrh na rozvod manželství stěžovatele, který po krátké známosti opustil společnou domácnost v úmyslu žít s novou přítelkyní. Soud v tomto případě přihlédl k ekonomické újmě, která by manželce navrhovatele vznikla, jelikož vynaložila značné náklady na bydlení v rodinném domě, který si manželé pořídili pomocí společné hypotéky a dále pak k citové újmě, jelikož se žalovaná stále nedokázala vypořádat s odchodem manžela z domácnosti.⁴² Tato ochrana je však časově omezena a soud manželství rozvede i přes splnění důvodů k aplikování této klauzule, pokud spolu manželé nežijí alespoň po dobu tří let.⁴³

3. Řízení o rozvod manželství

3.1. Obecná charakteristika sporného a nesporného řízení

Civilní proces se postupem času vyvíjel a diferencoval do různých druhů. Základ, z něhož se začal vyvíjet, je nepochybně sporné řízení, které svou povahou navazuje na původní jednotný proces, který měl povahu sporu o právo. Civilního procesu začalo být postupně využíváno i k plnění dalších funkcí a k jednotnému základu

⁴⁰ MELZER, F. TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 726, ISBN 978-80-7502-004-8

⁴¹ Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 26. 7. 2002, sp. zn. II. ÚS 465/02

⁴² Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. II. ÚS 1852/11

⁴³ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: Občanský zákoník II. Rodinné právo §655-975. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 452

přibývaly další speciální úpravy a právě v tom spočívá diferenciacie civilního procesu na jednotlivé procesní druhy. V období totality zde však byly snahy opačného rázu a převládala zde koncepce tzv. jednotného procesu, který je ovládán zásadou materiální pravdy. Po roce 1989 pak dochází opět k překonávání jednotnosti řízení a je zde snaha k osamocení určitých druhů řízení. Současná právní úprava dělí civilní proces na řízení nalézací a vykonávací. Dalšími druhy pak jsou řízení insolvenční, řízení zajišťovací a řízení rozhodčí.⁴⁴

Pro účely mé práce je poté stěžejní řízení nalézací, kterým rozumíme takový druh civilního procesu, který vede k rozhodnutím, jimiž soud buď zjišťuje, co je právem, anebo právo vytváří. Toto řízení se tradičně dělí na sporné a nesporné a pro řízení o rozvod manželství je důležité zmínit teorie, které je od sebe odlišují. Dle jedné z teorií je rozdíl mezi těmito řízeními v tom, že ve sporném řízení jsou vydávána deklaratorní rozhodnutí, zatímco v nesporném řízení rozhodnutí konstitutivní. Tato teorie ovšem nezohledňuje případy, kdy dochází ke konstitutivnímu rozhodnutí i ve sporném řízení jako například u rozdělení spoluvlastnictví, a proto se většina odborníků přiklání k druhé teorii. Ta spatřuje rozdíl ve funkci řízení, zatímco sporné řízení má funkci reparační, nesporné má funkci preventivní.⁴⁵ Další rozdíly pak lze shledat ve vymezení pravomoci, příslušnosti, účastenství zásadách ovládající průběh řízení atd.

3.2. Charakteristika a povaha řízení o rozvod manželství

Řízení o rozvod manželství je v naší právní úpravě řízení soudní a liší se tak například od právních úprav Dánska, Norska či Ruska, kde soud nemá monopol rozhodovat řízení o rozvod manželství. Pravomoc soudů rozhodovat v tomto řízení je zakotvena v ust. § 1 odst. 1 ZŘS ve spojení s ust. § 2 písm. p) ZŘS.⁴⁶ ZŘS se v případě řízení o rozvod manželství hlásí k tezi fúze sporného a nesporného řízení. Předpokladem je, že se na řízení o rozvod manželství použije obecná část OSŘ, ze které ZŘS použitím některých ustanovení vyloučí a stanoví některé další procesní výjimky. Řízení o rozvod manželství je v ZŘS zařazeno mezi řízení ve statusových věcech

⁴⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 38, ISBN 978-80-7502-298-1

⁴⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 39-40, ISBN 978-80-7502-298-1

⁴⁶ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRAVNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 131, ISBN 978-80-7478-829-1

manželství. Právní úprava řízení o rozvod manželství je koncipována tak, aby bylo možno řízení překlápet z režimu rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu do režimu rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu.⁴⁷ Řízení o rozvod manželství tak stojí na pomezí mezi řízením sporným a nesporným. Typický prvek pro sporné řízení je v řízení o rozvod manželství meritorní forma rozsudku, nespornému řízení pak rozvod manželství přibližuje koncepcie rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu, při kterém se žalovaný připojí k žalobě a v důsledku toho ztrácí jakékoliv kontradiktorní postavení. I přes určité procesní odchylky je toto řízení považováno za řízení sporné. Jeho zařazení do ZŘS tak vyvolalo v určitých kruzích odborné veřejnosti negativní reakce s poukazem na skutečnost, že rozvod je a vždy byl pouze sporným řízením a není tedy důvod zařazovat jej do ZŘS.⁴⁸ Patří sem například paní profesorka JUDr. Alena Winterová, CSc., dle které zvláštní povaha řízení o rozvod manželství ještě neodůvodňuje to, aby s ním bylo zacházeno jako s nesporným řízením. Zařazení do speciálního zákona, který obsahuje převážně nesporná řízení, dle profesorky Winterové postrádá smysl, jelikož tím dochází k potírání rozdílů mezi sporným a nesporným řízením, přičemž legislativní oddělení těchto dvou řízení má smysl právě tehdy, bude-li jejich oddělení důsledné.⁴⁹ Mezi odbornou veřejností ovšem najdeme i zastánce tohoto vyčlenění do ZŘS, kteří argumentují tím, že jde o řízení, které má řadu procesních odlišností. Jednou z odlišností je právě výše zmíněná možnost „nesporného rozvodu“, při kterém odpadá kontradiktorní povaha řízení a tím v podstatě i jeho sporná povaha.⁵⁰

Jen pro příklad uvedu další procesní odlišnosti, kterými se budu dále zabývat v následujících kapitolách této práce. Jsou jimi například specifické účastenství, odlišnost v určování místní příslušnosti, specifická úprava přerušování řízení, které v řízení o rozvod manželství nalezneme pod pojmem „klid řízení“, dále třeba specifická možnost zahájení řízení, kdy manželé mohou podat návrh na zahájení řízení společně a v neposlední řadě nemožnost soudu rozhodnout ve věci rozsudkem pro uznání, či rozsudkem pro zmeškání.

⁴⁷ MACKOVÁ, A. MUŽIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 655, ISBN 978-80-7502-122-9

⁴⁸ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, s. 164, ISBN 978-80-87576-66-3

⁴⁹ WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). *Právní rozhledy*, 2012, č. 23 – 24, s. 836-837

⁵⁰ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, s. 165, ISBN 978-80-87576-66-3

Je zcela nepochybné, že určení hranice mezi sporným a nesporným řízením je velmi obtížné. Určení, na které straně této hranice se nachází řízení o rozvod manželství, je pak otázka ještě daleko složitější. Dle mého názoru, předchozí situace, za které bylo řízení o rozvod manželství upraveno společně s ostatními řízeními spornými v OSŘ, byla trochu nešťastná. Vzhledem k mnoha výjimkám, kterými se řízení o rozvod manželství odchyluje od klasického sporného řízení se domnívám, že toto zařazení mohlo vyvolávat časté komplikace a přijetí ZŘS a tedy přijetí nové ucelené úpravy řízení ve věcech partnerských, tudíž i v řízení o rozvod manželství vneslo do situace více světla a úpravu tak zpřehlednilo. Dle mého názoru celkově přijetí ZŘS bylo správným krokem, který česká právní úprava procesního práva potřebovala jako reakci na rekonstrukci soukromého práva a vzhledem k tomu, že v naší právní úpravě máme opravdu velký počet řízení, které se svými zvláštními specifiky odlišují od klasického sporného řízení, myslím, že je nyní právní úprava přehlednější. Pokud se jedná o postavení řízení o rozvod manželství, dle mého názoru se nelze jednoznačně přiklonit k názorům, že se jedná o sporné či nesporné řízení. Jak jsem již uvedl výše, toto řízení je opravu někde na pomezí. Je zde více než dost procesních odlišností, které jej diferencují od klasického sporného řízení. Dle mého je nejsilnější argument pro vyčlenění manželství do ZŘS možnost rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu, při němž dle mého názoru opravdu odpadá sporná podstata sporu spolu s kontradiktorním postavením účastníků, kteří se v podstatě snaží o to samé, a tedy stojí na jedné straně. Z logiky věci vyplývá, že pokud stojí na stejné straně, nemůže zde být spor, jelikož ke sporu jsou potřeba dvě osoby stojící proti sobě. Samozřejmě, že pokud se jedná o rozvod se zjišťováním příčin rozvratu, je zde již klasický spor. Nicméně vzhledem k možnosti překlápění rozvodu se zjišťováním příčin rozvratu do režimu rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu se opět může klasický spor změnit na dle mého názoru nesporné řízení. Vzhledem k tomuto argumentu a samozřejmě i vzhledem k ostatním procesním odlišnostem, které budou popsány v následujících kapitolách, považuji zařazení řízení o rozvod manželství do ZŘS za zcela příhodné a právě název zákona „zvláštní“ zcela vykresluje onu specifickou povahu, kterou toto řízení zcela nepochybně má.

3.3. Pravomoc a příslušnost soudů

Věcnou příslušnost soudů pro řízení o rozvod manželství upravuje ust. § 3 odst. 1 ZŘS, které stanovuje jako věcně příslušné soudy okresní.

Místní příslušnost je poté upravena v ust. § 383 ZŘS a určuje, že místně příslušný soud je ten, v jehož obvodu mají nebo měli manželé poslední společné bydliště v České republice, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň jeden z manželů; není-li takového soudu, je příslušný obecný soud manžela, který nepodal návrh na zahájení řízení, a není-li ani takového soudu, obecný soud manžela, který podal návrh na zahájení řízení. Tato úprava, která stanovuje tři subsidiárně aplikovatelná pravidla, je tedy založena stejně jako předchozí úprava účinná do 31. 12. 2013 obsažená v ust. § 88 písm. a) OSŘ.⁵¹

Posledním společným bydlištěm je místo, kde se manželé reálně zdržovali a měli úmysl žít tam s výhradou změny okolností trvale. Soud se tedy při určování místní příslušnosti nemusí řídit jen podle toho, kde má jeden z manželů evidován trvalý pobyt. Užívání tohoto posledního společného bydliště některým z manželů není nutné. Ani jeden z manželů tedy na adrese posledního společného bydliště nemusí nutně bydlet, ale postačí, pokud bydlí v obvodu soudu, kde se poslední společné bydliště nacházelo.⁵²

Místní příslušnost soud posuzuje k okamžiku zahájení řízení. O své místní nepřislušnosti může rozhodnout jen do doby, než se začne zabývat věcí samou. Pokud se soud již rozhodne zabývat věcí samou, může o místní příslušnosti rozhodovat již jen k námitce účastníka řízení, který není navrhovatelem, pokud tuto námitku vznese při prvním úkonu ve věci. Soud následně rozhoduje o místní nepřislušnosti usnesením, proti kterému je přípustné odvolání. V něm vysloví, který soud je dle jeho názoru místně příslušný a kterému soudu věc postupuje. Soud, kterému byla věc postoupena, v řízení pokračuje a věc rozhodne, nebo předloží záležitost o rozhodnutí o místní příslušnosti svému nadřízenému soudu, který o věci rozhodne a jeho rozhodnutím je vázán i soud, který věc původně postoupil.⁵³

3.3.1. Řízení o rozvod manželství s mezinárodním prvkem

V dnešní době je stále běžnější uzavírat manželství s osobou, která není státním občanem České republiky. Tomuto trendu nahrálo v minulosti otevření hranic po roce

⁵¹ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 132, ISBN 978-80-7478-829-1

⁵² SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 734, ISBN 978-80-7400-297-7

⁵³ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 731, ISBN 978-80-7400-297-7

1989, následnější dostupnější možnost cestovních i pracovních příležitostí a se vstupem do Evropské unie také snadnější pracovní podmínky, volný pohyb kapitálu a služeb. To vše má za následek celkovou větší propojenost světa a tedy také uzavírání „mezinárodních“ sňatků. Například v roce 2017 bylo v České republice uzavřeno 1.994 sňatků, kdy měl muž občanství České republiky a žena byla cizinka, v opačné situaci, tedy kdy žena měla české občanství a muž byl cizinec, bylo uzavřeno ještě více sňatků, a to 2.654 a za situace, kdy oba manželé byli cizinci, pak bylo uzavřeno 445 sňatků. Stejně jako manželství uzavřené mezi dvěma občany České republiky se i tato manželství rozpadají a nelze očekávat obnovení soužití. V roce 2017 tak bylo v České republice rozvedeno 2.041 manželství, ve kterých jeden, nebo oba manželé nebyli státními občany České republiky.⁵⁴ Je tedy potřeba právně upravovat i tyto rozvody a to tak, aby alespoň v rámci Evropy byla podobnost rozvodového řízení co největší a byly tak odstraněny zbytečné překážky, které vyplývají z různých národností manželů. V této souvislosti pak vystává otázka, který právní řád se bude na rozvod manželství aplikovat? Zda to bude právní řád České republiky, nebo právní řád státu manžela, který občanem České republiky není.

Odpověď na tuto otázku nalezneme v mezinárodním právu soukromém. Toto odvětví právního řádu upravuje soukromoprávní vztahy, které nějakým způsobem obsahují tzv. mezinárodní prvek. O mezinárodní prvek se jedná, pokud v rámci soukromoprávního vztahu je jeden ze subjektů tohoto vztahu cizinec, má v zahraničí bydliště, nebo zde podniká. Mezinárodní prvek však může spočívat i v dalších skutečnostech, například, že k vzniku škody došlo v zahraničí, smlouva má být plněna v zahraničí, nebo se v zahraničí nachází nemovitost, která je předmětem dědického řízení, jež probíhá v České republice. V rámci Evropské unie se setkáváme s tzv. přeshraničním prvkem, který je ale dle názoru autorky publikace *Mezinárodní právo soukromé* prof. JUDr. Moniky Pauknerové, Csc. Dsc., pouze synonymem mezinárodního prvku a tyto pojmy lze vzájemně zaměňovat.⁵⁵

⁵⁴ Český statistický úřad. *1-10. Demografické události cizinců ve vybraných letech*. Dostupné na adrese <https://www.czso.cz/documents/10180/61196236/290027180110.pdf/b897fe4a-9d7e-4035-a006-560877fabdec?version=1.2>

⁵⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3-4. ISBN 978-80-7400-504-6

3.3.2. Mezinárodní právo soukromé

Jak jsem již zmínil výše, v rámci rekodifikace v soukromého práva v roce 2014 byl přijat ZMPS, který nahradil zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním. Tento zákon obsahuje jak kolizní normy, které určují, jaké právo se bude aplikovat na konkrétní soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem, tak normy mezinárodního práva procesního. Pokud se jedná o řízení o rozvod manželství, tak tento zákon bude aplikován za situace, kdy bude rozváděno manželství s mezinárodním, ovšem mimounijním prvkem, nebo za situace, ve které na národní právo České republiky odkáže čl. 7 nařízení Brusel II bis (ust. § 47 odst. 1 ZMPS).⁵⁶

K tomu, aby ve věci rozvodu manželství měl pravomoc rozhodovat český soud, stačí, aby byl jeden z manželů státním občanem České republiky, nebo aby měl žalovaný manžel v České republice obvyklý pobyt. To však neplatí za předpokladu, že mezinárodní smlouva, nebo přímo použitelný předpis Evropské unie stanoví jinak. Pojmem „obvyklý pobyt“ se dle výkladu SDEU rozumí: *„stálé a obvyklé středisko životních zájmů dotčené osoby, které si tato osoba zvolila se záměrem propůjčit mu trvalý charakter“*.⁵⁷

Druhý odstavec ust. § 47 ZMPS se poté zabývá pravomocí českých soudů při rozvodu manželství dvou cizinců, kdy žalovaný manžel nemá státní občanství ani obvyklý pobyt některého ze členských států Evropské unie. V tomto případě bude ve věci oprávněn rozhodovat český soud za splnění alespoň jedné z podmínek uvedených v ust. § 47 odst. 2 ZMPS. První podmínka je, že oba manželé měli v České republice obvyklý pobyt a žalobce jej stále má. Druhá podmínka spočívá v tom, že žalobce má obvyklý pobyt v ČR a žalovaný se k jeho návrhu připojí a poslední podmínkou je, že žalobce má obvyklý pobyt alespoň jeden rok před podáním návrhu na rozvod manželství.

Aplikace ZMPS dle ust. § 47 odst. 1. může být znemožněna a tedy i pravomoc českých soudů v řízení o rozvod manželství vyloučena některými mezinárodními smlouvami a hlavně nařízením Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech

⁵⁶ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: Manželství. Praha: Leges, 2014, s. 256, ISBN 978-80-7502-046-8

⁵⁷ PAUKNEROVÁ, Monika. Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 134. ISBN 978-80-7400-504-6

rodičovské zodpovědnosti (dále jen „Brusel II bis“), které má aplikační přednost před ZMPS.

3.3.3. Právo Evropské unie (Evropské mezinárodní právo soukromé) upravující rozvod manželství

Evropské mezinárodní právo soukromé v sobě zahrnuje čtyři okruhy právních norem práva Evropské unie, a to:

- a) normy upravující mezinárodní příslušnost civilních soudů určitého členského státu Evropské unie v přeshraničních sporech,
- b) normy určující rozhodné právo, které bude na určitý soukromoprávní vztah dopadat,
- c) normy, které upravují problematiku uznání a výkonu cizích rozhodnutí v členských státech Evropské unie,
- d) normy upravující civilní řízení s přeshraničním prvkem ve zvláštních věcech typu evropský platební rozkaz, nebo přeshraniční mediace.

Pro rozvod manželství je stěžejní nařízení Brusel II bis, které je v podstatě dvojím instrumentem a upravuje jak otázku příslušnosti soudů, tak otázku uznání a výkonu rozhodnutí vydaných ve věcech rozvodu, rozluky, prohlášení manželství za neplatné a dále přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti.⁵⁸

Jelikož Česká republika vstoupila v roce 2004 do Evropské unie, stalo se unijní právo fakticky součástí právního řádu České republiky, jelikož platí principy přímé použitelnosti a přednosti práva Evropské unie před národním právem.⁵⁹ Jak již bylo zmíněno výše, ve věci rozvodu manželství je stěžejní nařízení Brusel II bis, které se používá od 1. 3. 2005 a nahradilo předchozí nařízení č. 1347/2000, o příslušnosti a uznávání výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem z roku 2000 (dále jen „Brusel II“).⁶⁰

⁵⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 7-8. ISBN 978-80-7400-504-6

⁵⁹ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: Manželství. Praha: Leges, 2014, s. 246, ISBN 978-80-7502-046-8

⁶⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 129. ISBN 978-80-7400-504-6

Příslušnost soudů některého ze členských států k řízení ve věcech rozvodu, rozluky, nebo prohlášení manželství za neplatné, se určuje dle kritérií, která jsou zakotvena v čl. 3 nařízení Brusel II bis. Rozdělit je můžeme na dvě skupiny, a to podle toho, zda jsou založena na obvyklém bydlišti, nebo na státní příslušnosti manželů, či na jejich domicilu. Pokud se jedná o kritéria založena na obvyklém bydlišti, pak jsou příslušné soudy členského státu na jehož území:

- a) mají manželé obvyklé bydliště,
- b) mají manželé poslední společné obvyklé bydliště, pokud zde jeden z nich ještě bydlí,
- c) má bydliště odpůrce,
- d) v případě společného návrhu na zahájení řízení o rozvod manželství má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště,
- e) má navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně rok před podáním návrhu na zahájení řízení o rozvod manželství a zároveň je buď státním příslušníkem tohoto státu, nebo má v případě Velké Británie a Irska zde domicil.⁶¹

Všechna tato pravidla jsou k sobě navzájem alternativní a není mezi nimi hierarchie. Toto ustanovení je označováno za páteř mezinárodní pravomoci a příslušnosti soudů ve věcech manželských pro členské státy Evropské unie. Další pravidla, která jsou obsažena v čl. 4 až 7 tohoto nařízení, jsou již aplikovatelná pouze na situace stanovená v tomto čl. 3. nařízení Brusel II bis. Tento článek v podstatě umožňuje navrhovateli do určité míry podat žalobu ve státě, jehož právo bude pro tohoto manžela příznivější.⁶² V praxi se tato možnost označuje jako tzv. *forum shopping*, neboli výběr soudního fóra, před kterým bude žaloba projednávána.⁶³

Dle čl. 4 nařízení Brusel II bis, je soud, u kterého probíhá řízení na základě čl. 3 nařízení Brusel II bis, rovněž příslušný rozhodovat o protinávrhu, pokud spadá do působnosti tohoto nařízení. Čl. 5 předmětného nařízení a jeho aplikace není z pohledu českého práva důležitá, jelikož české právo nezná rozluky či separaci. V čl. 6 nařízení Brusel II bis je zakotvena tzv. *výlučná příslušnost* dle předešlých článků. Dle tohoto

⁶¹ PAUKNEROVÁ, Monika. Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 135. ISBN 978-80-7400-504-6

⁶² ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: Manželství. Praha: Leges, 2014, s. 248, ISBN 978-80-7502-046-8

⁶³ PAUKNEROVÁ, Monika. Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 136. ISBN 978-80-7400-504-6

článku manžel, který má obvyklé bydliště na území některého členského státu, nebo je státním příslušníkem některého členského státu (v případě Velké Británie a Irsku má v některém z těchto států domicil), může být v jiném členském státě Evropské unie žalován pouze dle čl. 3, 4 a 5. Tato tzv. *vylučná příslušnost* má za cíl hlavně ochranu žalovaného manžela, který má v členském státě Evropské unie obvyklé bydliště, nebo je státní příslušník některého z členských států, před tím, aby byl žalován u soudů jiného členského státu.⁶⁴ Pokud by tak byla podána žaloba u soudu jiného členského státu, je tento soud povinen prohlásit svoji nepřislusnost, a to bez návrhu s odkazem na čl. 17 Brusel II bis. Poslední článek nařízení, který se týká pravidel pro mezinárodní pravomoc a příslušnost v manželských věcech je čl. 7 nařízení Brusel II bis. Tento článek stanovuje tzv. *zbytkovou příslušnost*, což znamená, že pokud není žádný soud některého ze členských států Evropské unie příslušný na základě článků 3, 4 a 5 určí se příslušnost v každém členském státě dle práva tohoto státu.⁶⁵

3.3.4. Uznání cizích rozhodnutí ve věci rozvodu manželství v ČR

Uznání cizího rozhodnutí spočívá v postupu, kdy se rozhodnutí cizího státu přiznají stejné právní účinky, jaké by mělo rozhodnutí vydané českými soudy. V České republice máme několik postupů pro uznání, které se liší především tím, který stát je původcem předmětného rozhodnutí ve věci rozvodu manželství. Máme zde postup pro uznávání rozhodnutí ve věcech rozvodu v rámci Evropské unie, dále pak pro uznání rozhodnutí vydané státy, které přistoupily k Haagské úmluvě o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití z 1. 6. 1970 (dále jen „Haagská úmluva“), a nakonec proces uznání rozhodnutí vydané státy, které nejsou členy Evropské unie ani signatáři zmíněné Haagské úmluvy.

Z mého pohledu bude nejčastějším případem uznání rozhodnutí ve věci rozvodu manželství vydané v rámci Evropské unie. Ve vztazích uznání rozhodnutí mezi členskými státy Evropské unie se opět použije nařízení Brusel II bis, které ve svém čl. 21 stanoví, že rozhodnutí vydaná v některém členském státě jsou v jiných členských státech uznávána, aniž by bylo třeba zvláštního řízení. Rozhodnutí jsou tedy uznávána

⁶⁴ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kolektiv: *Manželství*. Praha: Leges, 2014, s. 249-250, ISBN 978-80-7502-046-8

⁶⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 137. ISBN 978-80-7400-504-6

automaticky, ovšem pokud má kterákoliv dotčená osoba pochybnosti, může žádat o vydání rozhodnutí o uznání, nebo o neuznání rozhodnutí dle odst. 3, čl. 21 předmětného nařízení. Místní příslušnost soudů pro toto řízení se určuje dle vnitrostátního práva členského státu, a v případě České republiky budou místně příslušné soudy okresní. Důvody, pro které může být odepřeno uznání rozhodnutí ve věci rozvodu vydané členským státem Evropské unie, jsou pak uvedeny v čl. 22 nařízení Brusel II bis. Tyto důvody jsou, že předmětné rozhodnutí je v zjevném rozporu s veřejným pořádkem, dále pokud odpůrce, v jehož nepřítomnosti bylo rozhodnutí vydáno, nebyl v dostatečném předstihu vyrozuměn o zahájení řízení a nebyla mu tak umožněna příprava na jednání a posledním důvodem je překážka *res iudicata* a jí podobné překážky.⁶⁶ Závěrem pak považuji za důležité zmínit, že dle čl. 25 nařízení Brusel II bis je nepřipustné, aby bylo zamítnuto uznání rozhodnutí z toho důvodu, že stát, který o uznání rozhoduje, nepřipouští rozluky či rozvod na základě týchž skutečností.

Další ze způsobů uznání cizího rozhodnutí ve věci rozvodu je uznání na základě dvoustranných smluv s některými dalšími státy. Nejvýznamnější smlouvou je však Haagská úmluva. Rozhodnutí o rozvodu vydaná ve smluvních státech této úmluvy se stejně jako v případě nařízení Brusel II bis uznávají bez dalšího řízení tj. automaticky. Tato rozhodnutí jsou v druhých smluvních státech uznávána, pokud v době zahájení řízení ve státě, v němž došlo k vydání rozhodnutí, měl odpůrce své bydliště, nebo měl své bydliště navrhovatel a buď toto bydliště používal nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na rozvod, či v něm měli manželé poslední společné bydliště, nebo pokud byli oba manželé příslušníky tohoto státu, nebo byl navrhovatel příslušníkem tohoto státu a měl v něm své bydliště po nepřetržitou dobu jednoho roku, z níž alespoň část spadá do dvou let před zahájením řízení o rozvodu.⁶⁷ Uznání opět nelze odmítnout proto, že podle práva státu, ve kterém se žádá o uznání, není přípustný rozvod pro tytéž skutečnosti. Odmítnout uznání rozhodnutí pak lze, a to v podstatě pro stejné důvody, jako je tomu u nařízení Brusel II bis.

⁶⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 137. ISBN 978-80-7400-504-6

⁶⁷ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 383-384. ISBN 978-80-7380-550-0

Pokud při uznání cizího rozhodnutí ve věci rozvodu nelze aplikovat nařízení Brusel II bis, stát, ve kterém došlo k vydání rozhodnutí není signatář Haagské úmluvy a Česká republika nemá s tímto státem uzavřenou žádnou dvoustrannou mezinárodní smlouvu o uznávání rozhodnutí, nezbývá, než se řídit pravidly ZMPS.

Uznání rozhodnutí cizího státu o rozvodu v tomto případě vydává Nejvyšší soud České republiky a rozhoduje ve věci rozsudkem. Návrh na uznání rozhodnutí může podat každý, kdo prokáže právní zájem (například s ohledem na dědické právo). Dle ust. § 51 odst. 1 ZMPS lze uznat cizí rozhodnutí o rozvodu manželství za splnění určitých podmínek. Tyto podmínky jsou, že některý z účastníků řízení, ze kterého vzešel předmětný rozsudek, je občanem České republiky a současně není uznání cizího rozhodnutí vyloučeno dle podmínek obsažených v ust. § 15 odst. 1 písm. a) až e) ZMPS (například překážka *rei iudicatae*). Soud nemusí nařizovat jednání, a pokud návrhu vyhoví, rozhodne, že se cizí rozhodnutí ve výroku o rozvodu manželství uznává na území České republiky. Pokud by soud návrh na uznání cizího rozhodnutí zamítl, není to překážka pro návrh na rozvod manželství před českým soudem, ovšem za předpokladu, že je alespoň jeden z manželů občan České republiky. Za tohoto stavu tedy řízení o rozvod manželství před českými soudy nebude bránit překážka věci pravomocně rozhodnuté.⁶⁸

3.4. Účastníci řízení o rozvod manželství

Obecnou definici účastníků řízení nalezneme v ust. § 6 ZŘS. Účastníkem v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, je navrhovatel a ten, o jehož právech a povinnostech má být rozhodováno. Dále je účastníkem řízení také navrhovatel a ten, kterého zákon za účastníka označuje. Účastníci řízení o rozvod manželství jsou dle ust. § 385 ZŘS manželé. Toto ustanovení je *lex specialis* k ust. § 6 ZŘS, které nám stanovuje obecné definice účastníků nesporného řízení.⁶⁹ ZŘS tak zavádí materiální pojetí účastníků řízení a staví tím řízení o rozvod manželství do stejné roviny jako řízení o neplatnost manželství a řízení o určení, zda tu manželství je či není, u kterých bylo

⁶⁸ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K. a kol. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015, s. 381. ISBN 978-80-7380-550-0

⁶⁹ ŠÍNOVÁ, R., JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015, s. 64, ISBN 978-80-87576-78-6

materiální pojetí dáno již v předchozí právní úpravě, tedy v OSŘ, účinném do 31. 12. 2013. Jedním z důvodů, proč se zákonodárce rozhodl pro materiální vymezení účastníků řízení o rozvod manželství, může být psychologický aspekt věci, kdy označení jako „manžel“ je přijatelnější, než být označován jako „žalovaný“, což se většinou nelíbilo ani jednomu z manželů a nikdo z nich tak nechtěl být označován. Dle některých odborníků je ovšem třeba rozlišovat mezi materiálním a procesním označením účastníků.⁷⁰ Dle jejich názoru plyne z ust. § 385 ZŘS pouze vymezení okruhu účastníků, nikoliv jejich procesní způsob označení. Otázka tedy je, zda je procesně správné označovat účastníky řízení jako „manžela“ a „manželku“, nebo jako „žalobce“ a „žalovaného“, či v případě společného návrhu jako „navrhovatele“ a „navrhovatelku“. Autoři komentáře *Zákon o zvláštních řízeních soudních*, doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D., JUDr. Ladislav Muzikář a kol., se domnívají, že rozvod manželství je dvoustranný právní poměr mezi manželem a manželkou a nevidí tedy důvod označovat je v řízení jinak než jako „žalobce“ a „žalovaný“ a v případě společného návrhu pak jako „navrhovatel“ a „navrhovatelka“. Jako další argument poté uvádějí, že v záhlaví rozhodnutí je i při použití „manželské“ terminologie vyjádřena kontradiktornost řízení slovem „proti“ (věc „manžela“ proti „manželce“). Poslední argument proti označení „manžel“ a „manželka“ uvádějí, že toto označení vcelku usilovně připomíná, že mezi manžely něco dlouhodobého končí a takové připomínání mohou nést citově obtížně.⁷¹ Naproti tomu autoři publikace *Účastenství v civilním soudním řízení*, Šínová Renáta a Juráš Marek se domnívají, že od účinnosti ZŘS se již nepoužívá označení „žalobce“ a „žalovaný“, ale správně by se měli účastníci označovat jako „manžel“, „manželka“ popřípadě „navrhovatel“ a „navrhovatelka“.⁷² Dle názoru JUDr. Jiřího Grygara, Ph.D, který publikoval ve svém článku na téma: *Jak označovat účastníky řízení v praxi?*, je přinejmenším divná, a to nejen z právního hlediska, ale i z hlediska citového, či

⁶⁷ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 134, ISBN 978-80-7478-829-1

⁷¹ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 663, ISBN 978-80-7502-122-9

⁷² ŠÍNOVÁ, R., JURÁŠ, M. *Účastenství v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015, s. 65, ISBN 978-80-87576-78-6

lingvistického, situace, kdy se v rámci výslechu účastníků soudce obrací na pro něho cizí osobu a oslovuje ji „pane manželi“, nebo „paní manželko“.⁷³

Vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní krajské soudy ve svém ust. § 14 řeší oslovování osob v jednacím síni. V jednacím síni je tedy povinnost všem osobám starším osmnácti let vykat. Dle druhého odstavce předmětného ustanovení se soudní a ostatní osoby oslovují „pane“, „paní“ či „slečno“ s tím, že se následně za toto oslovení připojí funkce či procesní postavení případně akademický titul oslovované osoby. V případě, že bude potřeba rozlišit osoby se stejným procesním postavením, lze oslovení doplnit i příjmením konkrétní osoby.

Oslovováním se dále Ministerstvo spravedlnosti zabývá v instrukci č. 4/2017, o soudních písemnostech. Jedná se zde sice o oslovení v rámci písemností, nicméně jej považují za důležité zmínit. V ust. § 14 předmětná instrukce stanovuje, jak oslovovat fyzické osoby a určuje, že fyzické osoby se mohou oslovovat funkcí (např. Vážený pane předsedo, Vážený pane státní zástupce), titulem či hodností (např. Vážený pane magistře, Vážený pane plukovníku), nebo příjmením (např. Vážený pane Malý). Více fyzických osob se pak bude oslovovat „Vážení“, nebo „Vážené dámy“, „Vážení pánové“. Tyto jednotlivé způsoby pak nelze vzájemně kombinovat.

Dle mého názoru by tedy v řízení o rozvod manželství bylo nejlepší variantou, která by tyto rozpory odstranila, oslovování účastníků jejich titulem, případně příjmením. Odpadl by tak negativní psychologický efekt, který dle mého opravdu může v jednom z manželů evokovat pocit, že rozpad manželství zavinil a současně by se předešlo poněkud podivné situaci, kdy by soudce oslovoval cizí osoby jako „paní manželko“ a „pane manželi“. Vzhledem ke dvoukolejnosti názorů na tuto problematiku, bude záležet hlavně na tom, jak se k praxi oslovování účastníků postaví advokáti a především soudy.

Nutno ovšem podotknout, že ani jedna z těchto forem nebude mít vliv na případnou nesprávnost rozhodnutí ve věci samé.⁷⁴

⁷³ Grygar, J. *obč. zák. v praxi: Jak označovat účastníky řízení o rozvod manželství?* *Bulletin advokacie* online dne 19. 5. 2014 Dostupné na adrese: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-jak-oznacovat-ucastniky-rizeni-o-rozvod-manzelstvi?browser=mobi>

⁷⁴ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 661, ISBN 978-80-7502-122-9

Další osoby, které by teoreticky připadali v úvahu jako účastníci řízení o rozvod manželství, jsou nezletilé děti účastníků, či jejich opatrovník, který mu byl ustanoven v řízení o úpravu poměrů dítěte po rozvodu. V případě řízení o rozvod manželství je ovšem výčet účastníků v ust. § 385 ZŘS konečný a nezletilé dítě účastníků nikdy nebude účastníkem řízení, a to ani za situace, kdy je dítě předmětem dokazování existence zvláštních okolností na jeho straně, díky kterým nemá být manželství rozvedeno, i přesto, že je rozvráceno. Stejně tak opatrovník, který byl dítěti ustanoven v řízení o úpravu poměrů dítěte pro dobu po rozvodu, který má povinnost zaujmout postoj k tomu, zda má s ohledem na nezletilého k rozvodu dojít, není také účastník tohoto řízení. Toto má význam především z hlediska opravných prostředků, kdy ani dítě, ani jeho opatrovník nejsou oprávněni podávat odvolání do výroku o rozvodu manželství.⁷⁵ Závěrem lze uzavřít, že pokud by tedy návrh na zahájení řízení o rozvod manželství podal někdo jiný než manželé, soud by jej odmítl s odkazem na ust. § 384 odst. 1 ZŘS, jelikož návrh na zahájení řízení jsou oprávněni podat jen manželé a nikdo jiný.⁷⁶

V řízení o rozvod manželství může nastat situace, kdy účastník ztratí po zahájení řízení způsobilost být jeho účastníkem. Způsobilost být účastníkem řízení znamená právní způsobilost být nositelem procesních práv a povinností. Určuje nám, kdo se vůbec může stát účastníkem civilního řízení. Odpověď na tuto otázku nalezneme v ust. § 19 OSŘ, které ovšem odkazuje do sféry hmotného práva, když způsobilost být účastníkem řízení přiznává každému, kdo má právní osobnost, tedy z hlediska hmotného práva právní subjektivitu. Způsobilost být účastníkem řízení mají osoby fyzické, právnické a stát. Pro účely této práce je důležitá způsobilost být účastníkem řízení u fyzických osob, které mají tuto způsobilost od narození. Tuto způsobilost mít práva a povinnosti pak má každá fyzická osoba až do své smrti, či prohlášení za mrtvého.⁷⁷ Pokud tedy po zahájení řízení o rozvod manželství účastník zemře, či je prohlášen za mrtvého a tím ztratí svou způsobilost být účastníkem řízení, soud řízení zastaví. Tato úprava obsažená v ust. § 386 ZŘS navazuje na úpravu obsaženou v ust. § 107 odst. 5 OSŘ, dle kterého pokud to neumožňuje povaha věci, není možné v řízení

⁷⁵ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 735, ISBN 978-80-7400-297-7

⁷⁶ ŠÍNOVÁ, R., JURÁŠ, M. *Účastensví v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2015, s. 65, ISBN 978-80-87576-78-6

⁷⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní práco procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 132, ISBN 978-80-7502-298-1

pokračovat poté, co některý z účastníků ztratil způsobilost být účastníkem řízení. I kdyby zde však nebyla úprava obsažená v ust. § 386 ZŘS, došlo by následkem smrti jednoho z manželů k zastavení řízení, jelikož hmotné právo neumožňuje, aby manželství bylo takto po smrti ukončeno ex post rozvodem. Za takové situace rozhodne soud o zastavení řízení usnesením, které se doručuje zbývajícím z manželů a je proti němu přípustné odvolání (ust. § 202 odst. 1 OSŘ). Pokud by ke smrti jednoho z manželů došlo po podání včasného odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, rozhodne odvolací soud o zastavení řízení a zároveň zruší nepravomocný rozsudek v souladu s ust. § 221 odst. 1 písm. c) OSŘ.⁷⁸

3.5. Zahájení řízení

3.5.1. Návrh na zahájení řízení o rozvod manželství

Řízení o rozvod manželství lze zahájit výlučně na návrh jednoho z manželů, nebo jejich společným návrhem za předpokladu, že navrhují rozvod bez zjišťování příčin rozvratu. Úpravu pro zahájení řízení nalezneme v ust. § 384 ZŘS, které je speciální k ust. § 13 odst. 1 ZŘS a upravuje obecně zahájení zvláštních řízení soudních.⁷⁹

Společným návrhem na zahájení řízení se rozumí návrh, který je podaný oběma manžely a musí tedy obsahovat podpisy obou manželů. To platí ovšem pouze za předpokladu, že manželé podávají návrh dle ust. § 757 OZ, tj. navrhují rozvod bez zjišťování příčin rozvratu. Oproti dřívější úpravě je tato nová úprava praktická v tom, že manželé nestaví do kontradiktorního postavení, pokud řízení chtějí iniciovat oba.⁸⁰ Stejně jako při podání návrhu na rozvod manželství oběma manžely bude soud postupovat v případě návrhu jednoho manžela a následného připojení se manžela druhého. Toto připojení se k návrhu pak lze odvolat až do vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně. Pokud bude toto připojení odvoláno, soud bude následně právní úpravu

⁷⁸ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 736, ISBN 978-80-7400-297-7

⁷⁹ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 732, ISBN 978-80-7400-297-7

⁸⁰ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 657-658, ISBN 978-80-7502-122-9

vztahující se k navrhovateli aplikovat pouze na toho manžela, který podal návrh na zahájení řízení.⁸¹

Za situace, kdy návrh na zahájení řízení o rozvod manželství bude podán někým jiným, tj. někdo jiný než manžel, nebo manželé společně, soud jej odmítne. Tato procesní úprava tak má za cíl zjednodušit situaci, kdy návrh na zahájení řízení podá někdo jiný, než kdo manželství uzavřel. Soud již nebude muset návrh zamítnout pro nedostatek věcné legitimace, ale bude jej moci procesním rozhodnutím bez jednání odmítnout. Návrh třetí osoby by však neměl mít žádný účinek na zahájení řízení vzhledem k tomu, že řízení lze zahájit jen na návrh jednoho z manželů. Návrhem třetí osoby by tedy řízení vůbec zahájeno nebylo.⁸²

Tento návrh na rozvod manželství musí dle ust. § 13 ZŘS ve spojení s ust. § 1 odst. 2 ZŘS, který odkazuje na ust. § 42 odst. 4 a ust. § 79 OSŘ obsahovat jak obecné náležitosti podání, tj. kterému soudu je určen, kdo jej činí, které věci se týká, co sleduje, musí být podepsán a datován,⁸³ tak zvláštní náležitosti, kterými jsou jméno, příjmení a bydliště účastníků, dále pak rodná čísla, pokud jsou účastníci zastoupeni též jméno, příjmení, bydliště nebo sídlo jejich zástupců, vylíčení rozhodných skutečností, označení důkazů a konečně musí být patrné, čeho se navrhovatel z návrhu dovolává, tedy že se dovolává rozvodu manželství.⁸⁴

Samotné řízení je pak zahájeno dnem, kdy návrh dojde k soudu. V důsledku zahájení řízení pak vzniká překážka věci zahájené, které brání, aby druhý manžel podal sám návrh na rozvod stejného manželství, dále pak trvání místní příslušnosti soudu a současně vznikne soudu povinnost věc projednat a rozhodnout a navrhovatel přichází o možnost volit mezi více příslušnými soudy.⁸⁵

Společně s návrhem na zahájení řízení o rozvod manželství vzniká poplatková povinnost. Soudní poplatek za návrh na zahájení řízení o rozvod manželství je uveden pod položkou 4 bodu 6 Sazebníku soudních poplatků, který je přílohou zákona č.

⁸¹ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 133, ISBN 978-80-7478-829-1

⁸² MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 658, ISBN 978-80-7502-122-9

⁸³ Ustanovení § 49 OSŘ

⁸⁴ Ustanovení § 79 OSŘ

⁸⁵ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, s. 184, ISBN 978-80-87576-66-3

549/1991 Sb., o soudních poplatcích (dále jen „ZoSP), která odkazuje na položku 4 bod 1 písm. c) ZoSP a činí částku ve výši 2.000,- Kč.⁸⁶ Pokud jej navrhovatel nezaplatí společně s návrhem, je k tomu dle ust. § 9 odst. 1 ZoSP vyzván soudem, který mu určí lhůtu alespoň v délce 15 dnů. Nezaplacení poplatku v této lhůtě poté vede k zastavení řízení. Dle ust. § 9 odst. 7 ZoSP však poplatková povinnost zaniká až v okamžiku, kdy usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení poplatku nabude právní moci, navrhovatel tak má možnost toto rozhodnutí zvrátit, pokud poplatek zaplatí v odvolací lhůtě proti tomuto usnesení. Navrhovatel pak může být v souladu s ust. § 138 OSŘ od soudního poplatku osvobozen, za předpokladu, že prokáže, že to odůvodňují jeho poměry a nejde o svévolné nebo zjevně bezúspěšné bránění práva. Pokud tato situace nastane a manželství je v tomto řízení následně rozvedeno, nemá druhý manžel v souladu s ust. § 2 odst. 3 ZoSP povinnost platit soudní poplatek tak, jak by tomu bylo v jiných řízeních.

3.5.2. Zpětvzetí návrhu na zahájení řízení

Za situace, kdy návrh na zahájení řízení o rozvod manželství podá jeden z účastníků a druhý se k tomuto návrhu nepřipojí, lze tento návrh dle ust. § 96 odst. 2 OSŘ vzít zpět až do právní moci rozsudku, nebo v souladu s ust. § 222a OSŘ do rozhodnutí o odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Stejně potom platí i v situaci, kdy podá návrh na rozvod manželství jeden z manželů a druhý se k němu následně připojí. Je nutno rozlišovat procesně podobné řízení o společném návrhu na rozvod a návrhu na rozvod, k němuž se druhý z manželů připojil. Nelze totiž redukovat na základě procesní podobnosti těchto řízení právo navrhovatele na zpětvzetí žaloby, aniž by to zákon výslovně stanovil.⁸⁷ Naproti tomu v řízení, kdy je návrh na rozvod manželství podán společně, pak při zpětvzetí společného návrhu na rozvod manželství jedním z manželů dojde pouze k redukci ze společného návrhu na singulární.⁸⁸

Zpětvzetí návrhu je povinen soud doručit druhému z manželů, případně jeho zástupci, pokud na jednání, kde došlo ke zpětvzetí, nebyl přítomen. Současně jej soud vyzve, aby se k tomuto návrhu na zpětvzetí v přiměřené lhůtě vyjádřil. V rámci této

⁸⁶ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 134, ISBN 978-80-7478-829-1

⁸⁷ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 736-737, ISBN 978-80-7400-297-7

⁸⁸ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou.* Praha: Leges, 2016, s. 663, ISBN 978-80-7502-122-9

výzvy nelze využít postup v ust. § 101 odst. 4 OSŘ, dle kterého pokud se účastník nevyjádří, má se za to že souhlasí se zpětvzetím návrhu. To lze vyvodit z *Usnesení pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze 16. prosince 1974, sp. zn. Plsf 2/74* „[...] Použití výzvy soudu, aby se účastník vyjádřil o určitém návrhu s doložkou, že nevyjádří-li se účastník v určené lhůtě, bude se předpokládat, že nemá námítky (§ 101 odst. 3 OSŘ), není možné v takových případech, v nichž by soud s touto výzvou spojoval účinky, které by se dotýkaly hmotněprávního základu nároku (např. vzdání se nároku, uplatnění námítky promlčení apod.), anebo by se dotýkaly žalobou uplatněného nároku vůbec (zpětvzetí žaloby). [...].“⁸⁹

Nesouhlas druhého manžela se zpětvzetím návrhu na zahájení řízení má při existenci vážných důvodů za následek jeho neúčinnost. Toto je zakotveno v ust. § 387 ZŘS a v podstatě toto ustanovení kopíruje obecnou úpravu obsaženou v ust. § 96 odst. 3 OSŘ a vzhledem k subsidiární aplikaci OSŘ je toto ustanovení v rámci ZŘS nadbytečné, neboť na tuto situaci pamatuje již OSŘ.⁹⁰ Co se skrývá pod pojmem „vážné důvody k nesouhlasu“ je potřeba hledat především v nauce a judikatuře. Ústavní soud například judikoval, že tyto důvody zpravidla spočívají v tom, že žalovaný má právní, ekonomický, či morální zájem na tom, aby o návrhu bylo meritorně rozhodnuto.⁹¹ Nejvyšší soud pak považuje za vážný důvod pro zamítnutí návrhu na zastavení řízení pro zpětvzetí i závažné mimoprávní okolnosti, které například spočívají v navázání nové známosti, či očekávání narození potomka s jiným partnerem.⁹² Všechny vážné důvody k nesouhlasu se zpětvzetím musí účastník soudu řádně sdělit a případně i doložit. Soud je těmito důvody následně vázán při svém rozhodování.⁹³

Pokud soud neshledá, že tu jsou vážné důvody k nesouhlasu, nebo pokud se zpětvzetím druhý manžel souhlasí, soud řízení na základě ust. § 96 odst. 2 OSŘ zastaví. Za situace, kdy je již ve věci rozhodnuto, nikoliv však pravomocně, poté soud se zastavením řízení zároveň zruší meritorní rozhodnutí o rozvodu manželství. Pokud by

⁸⁹ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 737, ISBN 978-80-7400-297-7

⁹⁰ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 662, ISBN 978-80-7502-122-9

⁹¹ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 6. ledna 2003, sp.zn. III. ÚS 210/2002

⁹² Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25.7.2003, sp.zn. 26 Cdo 682/2003

⁹³ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 738, ISBN 978-80-7400-297-7

však návrh na zpětvzetí byl podán až po právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství, nezbyde soudu postupovat jinak než dle ust. § 96 odst. 5 OSŘ a rozhodnout o neúčinnosti tohoto návrhu na zpětvzetí.

3.6. Jednání a jeho příprava

Jakmile je návrh na zahájení řízení doručen soudu, je zahájeno řízení a věc je přidělena konkrétnímu soudci dle rozvrhu práce. Mezi účastníky řízení vzniká tzv. procesně právní vztah, na jehož základě jim vzniká povinnost důkazní a povinnost trvání. Účastníci tak mají povinnost uvádět skutečnosti rozhodné pro řízení a označovat důkazy k jejich prokázání. Soud pak postupuje z úřední povinnosti tak, aby věc co nejrychleji projednal a rozhodl. Jelikož má být jednání ve věci náležitě připraveno, disponuje soud určitými nástroji, které náležitou přípravu zajistí. K tomu slouží zejména ustanovení § 114 a 114a OSŘ. ZŘS bohužel v ust. § 17 vylučuje možnost soudce nařídít pro tento účel přípravné jednání. Institut přípravného jednání je využíván zejména ve sporném řízení a jeho cílem je řádně připravit jednání za součinnosti účastníků a tím urychlit celé řízení.⁹⁴ Smyslem ust. § 17 ZŘS není zapovězení konání „přípravného“ jednání, ale především vyloučení procesních následků, které jsou jinak běžně spojeny s přípravným jednáním dle ust. § 114c OSŘ, jakož i obdobných procesních následků, které jsou jinak spjaty s ukončením „prvního jednání“ ve smyslu 118b odst. 1 OSŘ. Dle ZŘS tedy v souvislosti s ukončením „přípravného“ jednání nedojde ke koncentraci řízení, soud nevynese rozsudek pro uznání, pokud se žalovaný nedostaví k prvnímu jednání a nedojde k zastavení řízení, pokud se nedostaví žalobce, jak by tomu bylo v civilních sporech. Stejně tak soud nemůže pro přípravu jednání využít jinak běžně využívaný prostředek kvalifikované výzvy dle ust. § 114b OSŘ.⁹⁵

Jistou obdobu přípravného jednání upravuje ust. § 18 ZŘS. Jedná se o tzv. jiný soudní rok. Jeho účelem je stejně jako u přípravného jednání příprava jednání, aby mohlo rychle dospět ke svému konci a ve věci mohlo být vydáno meritorní rozhodnutí. Jiný soudní rok je méně formální procesní úkon soudu, například ve srovnání právě s

⁹⁴ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 50, ISBN 978-80-7502-122-9

⁹⁵ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 26-27, ISBN 978-80-7400-297-7

přípravným jednáním. Jeho průběh a dokonce i místo je svěřeno do soudcovy diskrece. Může tak dojít i k situaci, kdy se jiný soudní rok bude konat mimo budovu soudu, nebo mimo úřední hodiny soudu. Soudce je povinen v rozhodnutí o jiném soudním roku sdělit jeho účel a další podrobnosti, zejména proto, aby byl naplněn jeho účel a aby byla respektována základní procesní práva účastníků. Jiný soudní rok je veřejný, jelikož princip veřejnosti vyplývá z práva na spravedlivý proces. Veřejnost však může být z důvodu stanovených zákonem vyloučena dle ust. § 116 OSŘ.⁹⁶

Nyní se konečně dostávám k jádru celého procesu řízení o rozvod manželství a tím je jeho jednání. Na rozdíl od předchozí právní úpravy je v ZŘS nově stanovena povinnost nařídit ve věci jednání a dále pak při jednání vyslechnout účastníky. Tato povinnost nařízení jednání ve věcech rozvodu byla v době před účinností ZŘS dovozována judikaturou soudů vyšších stupňů. Tato judikatura však nebyla soudy nižších stupňů respektována, hlavně pokud se jednalo o případy, kdy účastníci sami navrhovali, aby bylo rozhodnuto bez jednání a většinou šlo o rozvod dohodnutý dle ust. § 24a ZOR, nebo o rozvod dle ust. § 24 ZOR, ale účastníci prohlásili tvrzení o rozvratu jejich manželství nespornými. V takových případech soudy velice často využívaly ust. § 115a OSŘ, dle kterého není třeba nařizovat jednání, pokud ve věci lze rozhodnout jen na základě účastníky předložených důkazů a účastníci se práva účasti na projednání vzdali, nebo s rozhodnutím bez nařízení jednání souhlasí.⁹⁷ Právě z důvodu nejednotného výkladu aplikace ust. § 115a OSŘ bylo najisto zakotveno, že není možné věc projednat bez nařízení jednání.⁹⁸

Druhá povinnost soudu je pak účastníky řízení vyslechnout. Tuto povinnost může soud vynucovat například předvedením, nebo ukládáním donucovacích pokut.⁹⁹ Toto je u sporů ovládaných zásadou projednací netypické. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že s ohledem na společenský význam manželství a povinnost soudu usilovat o smíření manželů je soud povinen účastníky předvolat a vyslechnout. Nicméně tento způsob snahy o zachování manželství se nejeví jako nejlepší, jelikož si lze těžko

⁹⁶ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 52, ISBN 978-80-7502-122-9

⁹⁷ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 665, ISBN 978-80-7502-122-9

⁹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

⁹⁹ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 739, ISBN 978-80-7400-297-7

představit smíření při výslechu manželů.¹⁰⁰ Tento kategorický požadavek se ovšem neuplatní v řízení, které probíhá v režimu dle ust. § 384 tj. nesporným způsobem. Při splnění podmínek nesporného rozvodu, by výslech účastníků připadal v úvahu, jen pokud by se soud domníval, že by na základě důkazů mohl být rozvod v rozporu se zájmem nezletilého dítěte. Pokud by tak nastalo, omezil by se soud pouze na zjištění zájmu nezletilého na zachování manželství.¹⁰¹ V současné praxi se pak objevují postupy, kdy účastníci v rámci svých podání vůči soudu uvedou, že odpírají svůj účastnický výslech v souladu s ust. § 131 OSŘ. Za takové se situace se jeví jako kontraproduktivní, aby je soud nutil k výslechu.¹⁰² Od výslechu účastníků pak lze také upustit, pokud by jeho provedení bylo spojeno s velkými obtížemi. Těmito obtížemi, pro které lze od výslechu upustit jsou převážně okolnosti, díky kterým nebude výslech v nejbližší době proveditelný. Jedná se zejména o poruchu zdraví, která znemožňuje výslech, nebo pokud se nepodaří zjistit neznámý pobyt manžela.¹⁰³

Poslední povinností soudu je pak vést manžele k usmíření. Při jednání tak má soud vést manžele k odstranění příčin rozvratu manželství a pokusit se o jejich smíření. Například tedy poskytne účastníkům při jednání prostor k tomu, aby si v jednacím síni vyjasnili příčiny nesouladu a pokusili se je překonat. Může také účastníky informovat o možnostech rodinné mediace (ust. § 2 odst. 1 písm. b) zákona č.202/2012 Sb., zákon o mediaci (dále jen „ZM“) a pokud je to vhodné, může nařídit i první setkání s mediátorem dle ust. § 100 odst. 2 OSŘ.¹⁰⁴ Tato mediace může být jak dobrovolná, tak i povinná. Soud může dle ust. § 100 odst. 2 OSŘ nařídit povinnost dostavit se na setkání s mediátorem v rozsahu tří hodin. Setkání s mediátorem však soud nemůže pro nevhodnost nařídit, pokud bylo nařízeno předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí a je v platnosti. Na osobě mediátora se účastníci dohodnou, nebo jej vybere soud ze seznamu mediátorů. Za tímto účelem mediace pak má soud možnost přerušit řízení, a to nejdéle na dobu tří měsíců. Pokud po této době nedojde ke smíření,

¹⁰⁰ MACKOVÁ, A. MUŽIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 666, ISBN 978-80-7502-122-9

¹⁰¹ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 739, ISBN 978-80-7400-297-7

¹⁰² MACKOVÁ, A. MUŽIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 666, ISBN 978-80-7502-122-9

¹⁰³ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 739, ISBN 978-80-7400-297-7

¹⁰⁴ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 740, ISBN 978-80-7400-297-7

soud v řízení pokračuje.¹⁰⁵ Výše uvedené však neplatí za situace, kdy je z postoje některého účastníka patrné, že nemá na pokračování v manželství sebemenší zájem.¹⁰⁶

V řízení o rozvod manželství vede jednání v souladu s ust. § 36a odst. 2 OSŘ samosoudce. K jednání předvolá účastníky, případně jejich zástupce a další osoby zúčastněné na řízení, jako jsou v našem řízení o rozvod manželství například svědci a orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“). Předvolání musí být všem doručeno nejméně deset dnů před konáním jednání, aby všichni měli dostatek času na přípravu. Jednání je stejně jako v případě soudního roku veřejné a veřejnost může být opět vyloučena, pokud jsou k tomu důvody zakotvené v ust. § 116 OSŘ, v řízení o rozvod manželství se bude často jednat o vyloučení z důvodu ohrožení mravnosti. I přes vyloučení veřejnosti lze povolit účast jednotlivým osobám a stejně tak lze vykázat pouze jednotlivé osoby, které se chovají nevhodně, nebo je obava, že by mohli rušit důstojný průběh jednání.¹⁰⁷

Jak jsem již uvedl výše, soud má povinnost nařídit jednání. V praxi může nastat situace, kdy soud nařídí jednání, účastníky řádně předvolá a následně se oba dva, či jeden z účastníků na jednání nedostaví. Pokud se bez řádné a včasné omluvy nedostaví navrhovatel, či oba navrhovatelé, bude to mít za následek zastavení řízení v souladu s ust. § 391 odst. 1 ZŘS. Pokud se však k jednání dostaví druhý z manželů a trvá na projednání věci, soud řízení nezastaví a věc projedná. Jedná se o podobnou situaci jako při nesouhlasu se zpětvzetím návrhu na rozvod dle ust. § 387 ZŘS, který je popsán výše, avšak druhý z manželů nemusí uvádět důvody, pro které se domáhá projednání rozvodu manželství. K zastavení pak také nedojde, pokud navrhovatelé nebylo řádně a včas doručeno předvolání.¹⁰⁸ Pro navrhovatele je podmínkou nejen dostavit se na první jednání ve věci, ale také dostavovat se na všechna následná nařízená jednání. Osobní přítomnost pak pro navrhovatele není nutná a postačí, pokud se na jednání dostaví jeho právní zástupce. Výjimkou by mohl být případ, kdy by měl navrhovatel učinit při

¹⁰⁵ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 138, ISBN 978-80-7478-829-1

¹⁰⁶ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 740, ISBN 978-80-7400-297-7

¹⁰⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní práco procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 337, ISBN 978-80-7502-298-1

¹⁰⁸ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 743, ISBN 978-80-7400-297-7

jednání úkon, který lze učinit jen osobně. To by ovšem měl soud zohlednit při předvolání a tuto skutečnost výslovně uvést a v případě nedostavení pak uložit spíše pořádkovou pokutu než řízení zastavit.¹⁰⁹ Omluva je včasná, pokud došla soudu před jednáním, k němuž se měl navrhovatel dostavit. Omluva nemá žádnou zákonem předepsanou formu, a tak může soudu dojít například poštou, neautorizovaným e-mailem, nebo je možná i omluva telefonická. Pokud jde o posouzení omluvy, je výhradně na uvážení soudu, zda uzná za vhodné navrhovatelem tvrzené skutečnosti důvodu nepřítomnosti a zda by bylo možno spravedlivě trvat na jeho účasti na jednání. Pokud však navrhovatel svoji neúčast neomluví, rozhodne soud v souladu s ust. § 391 ZŘS a řízení zastaví usnesením, proti kterému je přípustné odvolání. Je důležité poznamenat, že se nejedná o rozhodnutí ve věci samé a nezakládá tedy překážku věci rozhodnuté. Součástí tohoto usnesení pak bude i výrok o nákladech řízení, jelikož nedostavení se navrhovatele je zvláštní okolnost, která odůvodňuje nahrazení nákladů řízení druhému z manželů v souladu s ust. § 23 ZŘS.¹¹⁰

3.7. Dokazování

Soud může v řízení provést jiné než účastníky navržené důkazy, jen je-li to třeba ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu, nebo je-li toho třeba ke zjištění zájmů nezletilých účastníků, pro něž nemůže být manželství rozvedeno, ačkoliv je rozvráceno (ust. § 390 ZŘS). Pokud nejde o společný rozvod, nebo se druhý z manželů k návrhu na rozvod nepřipojil, tíží navrhovatele břemeno tvrzení a musí tedy prokázat okolnosti, ze kterých plyne, že je manželství hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze čekat jeho obnovení. Dle ust. § 756 OZ zjišťuje soud existenci rozvratu manželství a jeho příčiny. Na základě těchto okolností, je však nesprávné vyjít z toho, že soud v řízení vyšetřuje, pokud z ust. § 390 ZŘS vyplývá jasný opak. Ust. § 756 OZ a ust. § 755 odst. 1 OZ jsou výlučně hmotněprávní hypotéza, která může vést k rozvodu manželství. Nejedná se však o procesní ustanovení, která by upravovala výjimky z břemen tvrzení a prokazování. Soud je povinen účastníky vyslechnout v

¹⁰⁹ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 668, ISBN 978-80-7502-122-9

¹¹⁰ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 743, ISBN 978-80-7400-297-7

souladu s ust. § 389 odst. 1 OSŘ, i pokud svůj výslech nenavrhnou.¹¹¹ Řízení o rozvod manželství je ovládáno zásadou projednací, která je modifikována zájmem nezletilých dětí. Jedná se zde o odchylku od ustanovení o vyšetřovací zásadě uvedené v ust. § 21 ZŘS. Soud musí v řízení o rozvod manželství z úřední povinnosti přihlédnout k zájmům nezletilých dětí, jelikož mu tak ukládá hmotněprávní úprava obsažená v ust. § 755 odst. 2 OZ.¹¹² V tomto ustanovení je rovněž zakotvena povinnost provedení vyšetřování zájmů dítěte soudem jmenovaným opatrovníkem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu. Tento jmenovaný opatrovník zpravidla bývá OSPOD. Pokud si soud prvního stupně tento důkaz o poměrech dítěte u opatrovníka nevyžádá, může jej doplnit soud odvolací, jelikož se nejedná o rozsáhlé doplnění dokazování. Judikaturou bylo dovozeno, že se nemusí jednat ani o závažnou procesní vadu, pokud lze z ostatních důkazních prostředků nepochybně vyvodit, že zvláštní zájem na straně dítěte pro zachování manželství není dán.¹¹³ Jako příklad lze uvést situaci, kdy je z výpovědi manželů jisté, že dítě žije s jedním z manželů a druhý se na uspokojování jeho potřeb zásadně nepodílí. Opatrovník nezletilého dítěte se však nestává účastníkem řízení a nemá právo podat odvolání do rozhodnutí o rozvodu manželství, jak je popsáno výše v kapitole o účastnících řízení.¹¹⁴

Dále považuji za důležité zmínit, že v řízení o rozvod manželství se uplatňuje zákonná koncentrace v souladu s ust. § 119a odst. 1 OSŘ, na jejímž základě dojde k nastolení důkazního a skutkového „stopstavu“ ve chvíli, kdy je vyhlášen rozsudek soudem prvního stupně. Dle názoru některých odborníků jako například JUDr. Ondřeje Šmída však platí zákonná koncentrace založená na ust. § 118b odst. 1 OSŘ a v souvislosti s ní dochází ke skončení dokazování již po skončení prvního jednání ve věci.¹¹⁵ Autoři komentáře *O zvláštních řízeních soudních* JUDr. Miloslava Wipplingerová, Ph.D., LL.A., JUDr. Ing. Radka Zahradníková, Ph.D., LL.M. a JUDr.

¹¹¹ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s.740, ISBN 978-80-7400-297-7

¹¹² WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 136, ISBN 978-80-7478-829-1

¹¹³ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne sp.zn. 15 Co 520/2013

¹¹⁴ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s.741, ISBN 978-80-7400-297-7

¹¹⁵ Šmíd, O. Řízení o rozvodu manželství nově. *Rekodifikace a praxe*. 2014, č. 1, str. 3

Kristýna Spurná stejně jako mnoho dalších se ovšem přiklání k první variantě, že se koncentrace řízení do skončení prvního jednání ve věci neuplatní.¹¹⁶

3.8. Klid řízení

Stejně jako lze přerušit standartní civilní řízení sporné dle ust. § 110 OSŘ, lze přerušit i řízení o rozvod manželství. Tento institut se ovšem na rozdíl od standartního přerušení nazývá tzv. „klid řízení“. Tento institut je zakotven v ust. § 392 ZŘS a v podstatě se jedná o přepis právní úpravy ust. § 111 odst. 3 OSŘ, účinné do 31. 12. 2013. Namísto pojmu přerušení řízení, je však použit právě „klid řízení“, přičemž podstata toho institutu zůstává stejná. Pokud účastníci nemají zájem v době návrhu „klidu řízení“ v řízení pokračovat, soud řízení přeruší a učiní tak nejméně na dobu tří měsíců. Po celou dobu přerušeni se v řízení nenařizuje jednání a nic se v něm neděje.¹¹⁷

„Klid řízení“ pak může nastat ve dvou situacích. První z nich je návrh obou účastníků, kdy oba manželé shodně navrhnou soudu „klid řízení“. Druhá situace, kdy může „klid řízení“ nastat, pokud jej navrhne navrhovatel a druhý účastník se současně k řízení nedostaví a tyto podmínky jsou splněny kumulativně. V prvním případě tedy „klid řízení“ nastane v okamžiku, kdy soud obdrží návrh obou účastníků. Druhý případ se pak zcela jistě vztahuje na tzv. sporný rozvod, ale problém může nastat při otázce, zda se vztahuje i na tzv. dohodnutý rozvod. Autoři komentáře Zákon o zvláštních řízeních soudních doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D., JUDr. Ladislav Muzikář a kol., se domnívají, že se ustanovení o klidu řízení bude vztahovat i na tzv. dohodnutý rozvod, jelikož ze znění zákona nevyplývá opak.¹¹⁸

Úprava obsažená v ust. § 392 ZŘS pak na rozdíl od úpravy obsažené v ust. § 110 OSŘ výslovně neuvádí, zda ke klidu řízení dochází až na základě usnesení o přerušeni řízení. Tato nepřesnost ve formulaci může vést k závěru, že „klid řízení“ by mohl nastat přímo ze zákona. Nastolení „klidu řízení“ je ovšem podstatný zásah do plynulosti celého řízení a dalším faktem hovořícím pro opačný názor je, že oba manželé, nebo manžel, který se k jednání dostavil, musejí „klid řízení“ navrhnout. A o takovém návrhu

¹¹⁶ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 138, ISBN 978-80-7478-829-1

¹¹⁷ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 669, ISBN 978-80-7502-122-9

¹¹⁸ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 670, ISBN 978-80-7502-122-9

je následně soud povinen rozhodnout. Z toho lze logicky vyvodit, že „klid řízení“ nastane až právní mocí usnesení o přerušení řízení.¹¹⁹

Pokračovat v řízení pak lze nejdříve po uplynutí lhůty v délce tří měsíců. Je nutno podat návrh na pokračování v řízení. Pokud je návrh podán dříve, než uplyne tato lhůta, soud jej zamítne s odůvodněním, že nebyly splněny procesní předpoklady pro vyhovění. Stejně bude soud postupovat i za situace, kdy je návrh podán před uplynutím této lhůty, ale soud o něm rozhoduje již po jejím uplynutí.¹²⁰ Pokud však žádný z manželů nepodá návrh na pokračování v řízení, bude nutno subsidiárně aplikovat poslední větu ust. § 111 odst. 3 OSŘ a řízení zastavit po uplynutí doby jednoho roku od jeho přerušení.¹²¹

Jelikož je dle mého názoru účelem tohoto institutu dát manželům čas k odstranění jejich rozporů a je zde tedy naděje na zachování rodiny, považuji jej za velmi praktický. V této souvislosti si myslím, že by bylo vhodné, aby soud současně s rozhodnutím o klidu řízení využil možnost, kterou mu dává OSŘ ve svém ust. § 100 odst. 2 a nařídil setkání s mediátorem, nebo o možnostech mediace manžele pouze informoval. Pokud je povinností soudu vést manžele k usmíření, domnívám se, že nařízení mediace by rozhodně tomuto smíření mohlo jen pomoci.

3.9. Rozhodnutí

Rozhodnutí je jedním z procesních úkonů soudu, které má mezi jinými procesními úkony zvláštní postavení. Toto zvláštní postavení je dáno především jeho povahou, když k jeho charakteristickým rysům patří jeho autoritativnost a závaznost. Autoritativnost rozhodnutí vyplývá z pozice soudu, který jeho prostřednictvím jako nezúčastněný třetí v rámci právního sporu řeší konflikt. Závaznost rozhodnutí se následně projevuje tak, že je rozhodnutí závazné pro všechny subjekty řízení, včetně soudu a v některých případech i pro subjekty další. Specifičnost rozhodnutí je dále dána tím, že se jedná o úkon, který je vyhrazen pouze soudu. V podstatě je to typický úkon

¹¹⁹ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s.744, ISBN 978-80-7400-297-7

¹²⁰ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 744, ISBN 978-80-7400-297-7

¹²¹ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 671, ISBN 978-80-7502-122-9

soudu, kterým soud projevuje svou vůli a právě tím, že vydává rozhodnutí, zasahuje do procesu a celý proces také rozhodnutím ukončuje.¹²²

Dle ust. § 372 ZŘS, což je obecné ustanovení k řízením ve statusových věcech manželských, rozhoduje soud ve věci samé rozsudkem. Toto ustanovení je *lex specialis* k obecnému ustanovení § 25 odst. 1 ZŘS, dle kterého soud ve věci rozhoduje usnesením, nestanoví-li zákon jinak.¹²³ Soud manželství buďto rozvede, pokud shledá, že manželství je hluboce trvale a nenapravitelně rozvráceno a zároveň jsou splněny podmínky stanovené v ust. § 755 a násl. OZ, nebo manželství nerozvede a návrh zamítne, když shledá, že podmínky pro rozvod manželství v ust. § 755 odst. 2 OZ splněny nejsou.¹²⁴ O úpravě ostatních záležitostí procesní povahy pak soud rozhoduje usnesením v souladu s ust. § 167 odst. 1 OSŘ a stejně platí i pro rozhodnutí, kterým se řízení meritorně neukončuje (např. rozhodnutí o „klidu řízení“).¹²⁵

Na rozdíl od řízeních vedených dle OSŘ, nemá soud možnost v řízeních dle ZŘS a tedy ani v řízení o rozvod manželství rozhodnout rozsudkem pro uznání či rozsudkem pro zmeškání (ust. § 25 odst. 2 ZŘS). Současně tedy nelze ani použít kvalifikovanou výzvu k vyjádření dle ust. § 114b OSŘ. Tyto druhy rozhodnutí nemá soud k dispozici zejména proto, jelikož má své vlastní prostředky k řešení situací, kdy by mohly být v klasickém civilním sporném řízení použity. Jedná se například o zastavení řízení v souladu s ust. § 391 ZŘS.¹²⁶

Pokud tedy soud dojde k zjištění, že je manželství hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno, zároveň jsou splněny podmínky stanovené v ust. § 755 a násl. OZ, manželství rozsudkem rozvede. Zvláštností tohoto rozsudku je, že kromě obecných náležitostí rozsudku stanovených v ust. § 157 OSŘ, je soud povinen počít manžela, který přijal příjmení druhého manžela, o jeho právu příjmu své dřívější příjmení v souladu s ust. § 393 ZŘS. Tato povinnost soudu počít rozvedeného manžela

¹²² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. Civilní práco procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 256, ISBN 978-80-7502-298-1

¹²³ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 703, ISBN 978-80-7400-297-7

¹²⁴ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 138 - 139, ISBN 978-80-7478-829-1

¹²⁵ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 703, ISBN 978-80-7400-297-7

¹²⁶ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 139, ISBN 978-80-7478-829-1

plyne z dřívějšího ust. § 29 ZOR, který stanovil, že manžel má tuto možnost přijmout opět své původní příjmení do jednoho měsíce od rozvodu. Nyní tato možnost plyne z ust. § 72 an. zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „ZoM“). Zajímavostí na tomto poučení je, že v soukromoprávním řízení je soud povinen poučovat účastníky o veřejnoprávní úpravě.¹²⁷

Tuto úpravu považují za praktickou v tom smyslu, že rozvedený manžel se může vrátit ke svému původním příjmení a příjmení manžela mu nebude do konce života připomínat osobu, se kterou již například nechce být v kontaktu, nebo kterou považuje za svoji „osudovou chybu“. Zároveň bych chtěl uvést, že v českém právním řádu není možnost, aby se změny příjmení domáhal po rozvodu druhý manžel, který si třeba také nepřeje již být s bývalým manželem spojován. Rozhodnutí o příjmení je tak vyloženě na vůli toho z manželů, který příjmení přijal a dle mého názoru je tak správně. Bylo by v rozporu se základy demokratického právního státu, pokud by byla možnost nutit někoho do změny svého příjmení.

3.10. Náklady řízení

Pokud se jedná o náklady řízení, pak by v řízení o rozvod manželství neměl mít v souladu s ust. § 23 ZŘS žádný z manželů právo na jejich náhradu na základě výsledku řízení. Každý z manželů si tedy standardně nese své náklady sám a nemůže požadovat jejich náhradu.¹²⁸

V řízení o rozvod manželství je však nutné dovést vyšší míru procesní odpovědnosti účastníka rozvodového řízení oproti řízením, které jsou zahajované bez návrhu, a to může vést k tomu, že ten z manželů, který zavinil rozpad manželství, bude povinen hradit náklady druhému z manželů. Ustanovení § 23 ZŘS totiž nemá sloužit jako zvýhodnění účastníka, který svým protiprávním a nemravným chováním způsobil zahájení řízení o rozvod manželství. Tento názor lze podpořit například tím, že v rámci

¹²⁷ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 672, ISBN 978-80-7502-122-9

¹²⁸ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 139, ISBN 978-80-7478-829-1

řízení o rozvod manželství manžele tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Proto je tedy z procesního hlediska nevhodné, aby nenesli i další následky svého konání.¹²⁹

Dále pak lze náhradu nákladů řízení přiznat jednomu z manželů za situace, kdy to odůvodňují zvláštní okolnosti případu. Rozhodnutí o přiznání nákladů je tak svěřeno do rukou soudce a jeho úvahy. Okolnosti, které mohou odůvodnit přiznání náhrady nákladů řízení jedné straně, mohou být například majetkové poměry jednoho z manželů, ale také postup manželů ve věci, který měl za následek vyšší náklady řízení.¹³⁰ Soud tak musí v rozhodnutí o náhradě nákladů řízení o rozvod manželství pečlivě přihlédnout ke konkrétním okolnostem případu a promítnout je do svého rozhodnutí.¹³¹

3.11. Opravné prostředky

V rozhodovací činnosti soudu může dojít k pochybení. Tuto možnost nelze nikdy úplně vyloučit. Soudní řízení tedy může trpět různými procesními vadami, které mohou mít původ v důsledku nesprávného postupu účastníků, nebo nesprávného postupu soudu. Podstatná je ovšem skutečnost, zda tyto vady mohli mít vliv na rozhodnutí ve věci, které se v jejich důsledku mohlo stát věcně nesprávným. Jelikož v typickém řízení sporném rozhoduje soud spor mezi stranami, je zřejmé, že jedné ze stran nebude výsledek sporu vyhovovat a i když je rozhodnutí správné a netrpí žádnou vadou, tak její tato strana bude subjektivně považovat za nesprávné. Rozhodnutí pak může obsahovat jak vady právní, tak vady skutkové.¹³²

Pokud nastane jedna z výše zmíněných situací, máme v našem soudním systému instituty, které slouží k nápravě těchto vadných rozhodnutí. Tyto instituty procesního práva nazýváme opravné prostředky a dělíme je na řádné a mimořádné. Dělení těchto opravných prostředků úzce souvisí s právní mocí napadeného rozhodnutí. Pokud rozhodnutí není v právní moci, slouží k jeho nápravě řádný opravný prostředek, tj. odvolání. Pokud již rozhodnutí v právní moci je, nezbývá než jej napadnout mimořádným opravným prostředkem, tedy dovoláním, žalobou na obnovu řízení a

¹²⁹ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 48, ISBN 978-80-7400-297-7

¹³⁰ MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 59, ISBN 978-80-7502-122-9

¹³¹ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 28.7.1964, sp.zn. 5 Co 336/64

¹³² WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 513, ISBN 978-80-7478-829-1

žalobou pro zmatečnost. Tyto mimořádné opravné prostředky představují bezpochyby průlom do právní jistoty a z tohoto důvodu je jejich přípustnost vázána na splnění přísnějších podmínek, než je tomu u odvolání.¹³³

Naše procesní právo rozlišuje opravné systémy z hlediska principů, které ovládají opravné řízení. Rozhodující při rozlišování těchto systémů jsou především rozsah přezkumné činnosti vyššího soudu, rozsah práv a povinností účastníka, který usiluje o přezkoumání vadného rozhodnutí, zda může účastník uvádět v opravném řízení nové skutečnosti a jakým způsobem vyšší soud o vadném rozhodnutí rozhodne. Základní opravné systémy jsou v našem procesním právu dva, a to apelační a kasační. V teorii je poté dále rozlišován i revizní princip, který se u nás však v současnosti nevyskytuje. Apelační systém umožňuje přezkoumání rozhodnutí po stránce skutkové i právní a je tedy nejširším opravným systémem. Z hlediska vyřízení opravného prostředku má soud možnost napadené rozhodnutí změnit, potvrdit, nebo i zrušit. Naproti tomu v kasačním opravném systému soud přezkoumává napadené rozhodnutí pouze po stránce právní a napadené rozhodnutí potvrdí, nebo zruší. Nemůže ovšem ve věci postupovat tak, že by sám rozhodl.¹³⁴

3.11.1. Odvolání

Odvolání, tedy jediný řádný opravný prostředek v naší platné právní úpravě, představuje nejčastěji využívanou možnost přezkoumání soudního rozhodnutí jak v řízením sporném, tak i v řízení nesporném.¹³⁵ V řízení o rozvod manželství je odvolání proti rozsudku obecně přípustné. Existuje však výjimka z pravidla, která je zakotvena v ust. § 395 ZŘS a jedná se o odvolání v řízení, které bylo zahájeno společným návrhem manželů nebo se jeden z manželů k návrhu druhého připojil a řízení o rozvod manželství tak probíhá v režimu dle ust. § 757 OZ tj. bez zjišťování příčin rozvratu.

¹³³ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 514, ISBN 978-80-7478-829-1

¹³⁴ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní. 2.*, opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 515-517, ISBN 978-80-7478-829-1

¹³⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9.* aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 518, ISBN 978-80-7502-298-1

Jelikož návrh na rozvod podali v tomto případě oba manželé společně, nevzali jej zpět a bylo jejich návrhu vyhověno, není dle ust. § 395 ZŘS odvolání přípustné.¹³⁶

Odlišná situace se stejným výsledkem pak nastane, pokud nejsou splněny podmínky ust. § 757 OZ, tedy nedošlo k dohodám o úpravě poměrů manželů a jejich dětí pro dobu po rozvodu a přesto podali manželé návrh na rozvod manželství společně. Soud za této situace neprojednává rozvod v nesporném režimu, ale zjišťuje příčiny rozvratu. I za této situace nemůže ani jeden z manželů podat odvolání proti rozsudku, kterým bylo rozvodu vyhověno, ovšem zde s odkazem na ust. § 218 písm. b) OSŘ, dle kterého odmítne soud odvolání jako odvolání podané neoprávněnou osobou.¹³⁷

Lhůta pro podání odvolání se řídí dle ust. § 204 odst. 1 OSŘ a lze jej podat ve lhůtě patnácti dnů od doručení rozhodnutí soudu prvního stupně. Pokud však tento rozsudek soudu prvního stupně neobsahuje poučení ohledně lhůty k odvolání, poučení o soudu, u něhož se odvolání podává, nebo pokud obsahuje chybné poučení o tom, že odvolání není přípustné, lze jej podat v souladu s ust. § 394 ZŘS, také ve lhůtě patnácti dnů od jeho doručení.¹³⁸

Manžel je v souladu s dispoziční zásadou oprávněn vzít své odvolání zpět, a to až do rozhodnutí odvolacího soudu o odvolání.¹³⁹ Obecně platí, že při zpětvzetí odvolání nastává právní moc napadeného rozhodnutí, jako kdyby k podání odvolání nikdy nedošlo (ust. § 222 odst. 1 OSŘ). V řízení o rozvod manželství je ovšem tato zásada modifikována ust. § 396 ZŘS, které je *lex specialis* k obecné úpravě, a právní moc rozsudku nastane až dnem právní moci usnesení o zastavení odvolacího řízení.¹⁴⁰

Obecná úprava obsažená v ust. § 18 ZŘS prosazuje zásadu úplné apelace. Účastníci tak mohou obecně v řízení dle ZŘS předkládat a navrhopvat nové důkazy a skutečnosti (tzv. nova) i po podání odvolání. V řízení o rozvod manželství je ovšem tato obecná zásada modifikována ust. § 397 ZŘS, které pro toto řízení stanoví zásadu

¹³⁶ WIPPLINGEROVÁ, M., ZAHRADNÍKOVÁ, R., SPURNÁ, K. *Zvláštní řízení soudní*. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 139, ISBN 978-80-7478-829-1

¹³⁷ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 746, ISBN 978-80-7400-297-7

¹³⁸ MACKOVÁ, A., MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 672, ISBN 978-80-7502-122-9

¹³⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní práco procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 532, ISBN 978-80-7502-298-1

¹⁴⁰ SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 747, ISBN 978-80-7400-297-7

neúplné apelace. Nové skutečnosti a důkazy tedy v odvolacím řízení proti rozhodnutí ve věci rozvodu manželství mohou být uváděny jen za podmínek, za kterých mohou být uváděny dle ust. § 205a OSŘ, nebo pokud se týkají zájmů nezletilých, pro které nemůže být manželství rozvedeno, ačkoliv je rozvráceno. Dle ust. 397 ZŘS, by tedy mělo dojít k uplatnění koncentrace a tím nastolení důkazního „stopstavu“ již se skončením prvního jednání, pokud půjde o tvrzení a prokazování příčin rozvratu, nebo prokazování zvláštních okolností, které brání rozvodu na straně jednoho z manželů. V této souvislosti je ovšem nutné vzít do úvahy ust. § 20 odst. 2 ZŘS, dle něhož může účastník uvádět nové důkazy a skutečnosti až do vyhlášení rozhodnutí ve věci samé a současně tím není dotčeno jeho právo uvádět nové důkazy a skutečnosti v řízení odvolacím. Toto ust. § 20 odst. 2 ZŘS není přitom v ust. § 397 ZŘS ani ust. § 390 ZŘS, které se týká dokazování v řízení o rozvod manželství vyloučeno. Nelze tedy dojít k jednoznačnému závěru, které z těchto ustanovení je lex specialis a které se bude na odvolací řízení aplikovat.¹⁴¹

3.11.2. Dovolání

Mimořádný opravný prostředek v podobě dovolání nelze proti rozhodnutí v řízení o rozvod manželství uplatnit vzhledem k ust. § 30 odst. 1 ZŘS, které jeho použití zapovídá. Toto ustanovení sice připouští několik málo výjimek, ovšem řízení o rozvod manželství se netýkají.¹⁴² Pokud jej tedy některý z manželů přesto podá, soud jej jako nepřípustné odmítne usnesením s odkazem na ust. § 243c OSŘ. Nejvyšší soud ovšem v této souvislosti judikoval, že se úprava obsažená v ust. § 30 odst. 1 ZŘS nedotýká dovolání, které budou podané sice v rodinně právních věcech, nicméně budou směřovat proti procesním rozhodnutím soudu dle OSŘ a nikoliv proti rozhodnutím dle hlavy páté části druhé ZŘS.¹⁴³

3.11.3. Žaloba na obnovu řízení a zmatečnost

Použití žaloby na obnovu řízení a žaloby pro zmatečnost pro nápravu rozhodnutí ve věci řízení o rozvod manželství zapovídá ust. § 398 ZŘS. Tyto mimořádné opravné

¹⁴¹ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 747-748, ISBN 978-80-7400-297-7

¹⁴² MACKOVÁ, A. MUZIKÁŘ, L. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář s důvodou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, s. 68, ISBN 978-80-7502-122-9

¹⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 2802/2015

prostředky není možno využít k napadení meritorních rozhodnutí v řízení o rozvod manželství, ale ani k napadení rozhodnutí, která jsou v těchto řízeních vydávána a nemají povahu rozhodnutí ve věci samé. Pokud však některý z manželů přesto podá některý z výše uvedených mimořádných opravných prostředků, soud jej bez jednání zamítne s odkazem na ust. § 235f OSŘ, jako nepřipustné. V případě žaloby na obnovu řízení to bude soud, který rozhodoval v prvním stupni, v případě žaloby pro zmatečnost soud, který rozhodoval v prvním stupni, nebo soud odvolací v souladu s ust. § 235a odst. 1 OSŘ.¹⁴⁴

3.12. Právní úprava rozvodu manželství v evropských zemích

3.12.1. Administrativní rozvod

V evropské právní úpravě se můžeme setkat se situací, kdy orgán, který rozhoduje o rozvodu manželství, není soud, ale správní orgán, obvykle pak matriční úřad. Tyto řízení jsou většinou přípustná u bezdětných nebo krátkodobých manželství.¹⁴⁵ Původ tohoto způsobu zániku manželství je nutno hledat v dokumentu vydaném Komisí pro evropské rodinné právo nesoucí název „Principles of European Family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses“. V tomto dokumentu je zakotveno, že orgán pro rozvod manželství může být soudní orgán, nebo orgán správní. Administrativní rozvody jsou nyní zakotveny například v právních úpravách Dánska či Portugalska, pokud bychom se podívali i mimo Evropskou unii bude se jednat o země Norska či Ruska. V případě Norska je administrativní rozvod základním rozvodovým řízením, kdy soud bude rozhodovat opravdu jen ve výjimečných případech jako třeba znásilnění.¹⁴⁶

V souvislosti s administrativními rozvody se naskytuje otázka, zda by bylo vhodné zavést tuto možnost i u nás v České republice. Vzhledem k tomu, že rodině je poskytnuta v OZ zvláštní ochrana a institut manželství by dle mého uvážení neměl být brán na lehkou váhu, osobně bych se bránil přijetí této úpravy. Jak jsem uvedl výše,

¹⁴⁴ SVOBODA, K. TLÁŠKOVÁ, Š. VLÁČIL, D. LEVÝ, J. HROMADA, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 784-749, ISBN 978-80-7400-297-7

¹⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 448, ISBN 978-80-7400-503-9

¹⁴⁶ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: *Rozvod manželství*. Praha: Leges, 2013, s. 64, ISBN 978-80-87576-66-3

rozvodovost se v našem státě blíží 50% a mám obavu, že se zjednodušením rozvodového řízení, kterým nepochybně administrativní rozvody jsou, by se tato cifra zvětšila, a to převážně z důvodu toho, že by se lidé vrhali do neuvážených manželství daleko častěji, když by poté problém rozvést jej byl otázkou několika dní. Dále musím konstatovat, že by musela být nějakým způsobem upravena současná právní úprava, když podmínkou rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu je splnění podmínek v ust. § 757 OZ. Nedokážu si představit situaci, kdy například úřednice na matričním úřadě rozhoduje, zda je smlouva o vypořádání SJM nebo dohoda o úpravě poměrů k dítěti po rozvodu platná. Jediný argument pro zavedení tohoto způsobu rozvodu, který mě napadá, je, že by zcela nepochybně ulehčily přehlceným soudům a zkrátily obecně délku rozvodového řízení.

3.12.2. Právní úpravy řízení o rozvodu v evropských zemích

V portugalském právní řádu jsou rozlišovány rozvody sporné a rozvody nesporné. Zvláštností je, že zatímco sporné rozvody jsou v kompetenci soudních orgánů, rozhodování o rozvodech nesporných je v kompetenci orgánů správních. Tamní právní řád umožňuje také rozluky manželství, a to dva roky před rozvodem. Pokud se jedná o sporný rozvod, může být zahájen jen z taxativně vymezených důvodů. Portugalská právní úprava pak obsahuje ucelenou úpravu důsledků rozvodu manželství, ze které například zmíním nemožnost uzavřít nové manželství po dobu 300 dní u žen a 180 dní u mužů, u strany, která zavinila rozvod manželství, ztráta všech darů, které obdržela od druhého manžela, a ztráta práva užívat jméno druhého manžela, pokud není povoleno si jej ponechat.¹⁴⁷

Ve španělské právní úpravě je možné požádat o rozvod bez zjišťování příčin rozvratu. Kromě této možnosti umožňuje španělský právní řád také podat žádost o rozluky. Rozluka zde znamená ukončení společného života manželů s výhradou renty, která může být za určitých okolností vyčíslena v případě nerovnováhy. Manželé dále nemůžou zatížit majetek druhého dluhy, či jinými potřebnými výdaji. Právní následek této rozluky je v podstatě stejný jako následek rozvodu, jen u rozluky nedochází k

¹⁴⁷ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 270, ISBN 978-80-87576-66-3

zrušení manželského svazku. Z tohoto důvodu je ve španělském právním řádu také zakotvena možnost zmírnění rozluky a úplné obnovení manželského soužití.

V nizozemském právním řádu je jediný důvod pro rozvod manželství jeho nenávratný rozvrat. Pokud manželé požádají o rozvod společně, tento nenávratný je presumován. V Nizozemí je také umožněna rozluka, ačkoliv se jí v praxi moc nevyužívá. Řízení o rozvod manželství, stejně jako řízení o rozluce má v Nizozemí v kompetenci pouze soud. Toto řízení se skládá ze dvou fází, z nichž první fáze je fáze písemná a druhá ústní, ta má již podobu jednání. Zvláštností nizozemského právního řádu je, že ačkoliv smí být manželství ukončeno pouze rozhodnutím soudu, je zde možnost, jak jej rozvést i bez soudního zásahu, a teoreticky i do 24 hodin. V roce 2001 byl totiž přijat zákon, který umožňuje uzavřít osobám stejného pohlaví manželství. Je zde tedy možnost přeměnit registrované partnerství na manželství a totéž platí i obráceně. Vedle rozvodu je totiž manželství považováno za ukončené, pokud se přemění na registrované partnerství. Na žádost manželů tedy matriční úředník vydá potvrzení o přeměně a manželé následně mohou rozpustit své manželství na základě vzájemného souhlasu a tuto dohodu zaregistrovat na příslušném matričním úřadě. V případech bleskového rozvodu do 24 hodin tak mohou učinit již druhý den.¹⁴⁸

V předchozích případech jsem uváděl, že je v těchto státech možná rozluka manželství, ačkoliv se hojně nevyužívá. V Norsku je ale rozluka základní předpoklad rozvodu manželství, který může nastat až po jednom roce od rozhodnutí o rozluce. Jediným důvodem pro postup rozvodu manželství bez rozluky je hrubé zacházení, v důsledku kterého dojde k ukončení manželského soužití bez nutnosti roční rozluky. Rozhodnutí o rozluce, či přímo o rozvodu jsou zde častěji vydávána administrativním krajským guvernérem, než soudem. Další zvláštností norské úpravy rozvodu manželství je povinnost mediace ve věcech manželů, kteří mají dítě mladší 16 let.¹⁴⁹

V Belgii se stále používá institut zvaný soudní odluka. Jedná se o odloučení manželů od „lože a stolu“, tedy zrušení povinnosti manželů spolu žít, rozdělení jejich společného majetku a dochází ke ztrátě práva dědit. Co se ale neruší, je vzájemná

¹⁴⁸ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 276, ISBN 978-80-87576-66-3

¹⁴⁹ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 278, ISBN 978-80-87576-66-3

vyživovací povinnost, ovšem nárok na dávky má pouze ten manžel, od kterého se druhý manžel odloučil. Po třech letech od vydání soudního rozhodnutí o odluce následně soud manželství rozvede. Rozvod manželství zde probíhá před okresními soudy. Zvláštností je, že u smlouveného rozvodu klade belgické právo podmínku, že oba manželé dosáhli alespoň věku dvacet let a manželství trvá nejméně dva roky.¹⁵⁰

Nakonec jsem si ponechal právní úpravu Polské republiky, jelikož je velice podobná české právní úpravě rozvodu manželství, což plyne hlavně z faktu, že vychází ze základu kontinentální právní kultury. V Polsku je rozvod manželství možný za předpokladu, že je mezi manžely zjištěn vážný rozvrat vztahu, který je hluboký a trvalého charakteru. Další podobnost s českým právním řádem lze spatřovat v tom, že se v řízení o rozvod manželství přihlíží k zájmům nezletilých dětí a soud může manželství nerozvést, pokud by rozvod byl v rozporu s jejich zájmem. Jedná se tedy také o tzv. tvrdostní klauzule. Další tvrdostní klauzulí je stejně jako v České republice klauzule na ochranu manžela, který se nepodílel na rozvratu manželství a nesouhlasí s ním. U nás je však ještě podmínka, že by manželovi byla způsobena závažná újma a musí zde být závažné okolnosti případu, které svědčí ve prospěch zachování manželství. Zvláštností je, že v rozsudku, kterým soud manželství rozvede, musí uvést, kdo rozvod manželství zavinił, ovšem manželé se mohou dohodnout, aby soud vycházel z fikce, že rozvrat manželství nezavinił ani jeden z nich. V Polsku znají také institut rozluky, o kterou může požádat každý z manželů. Manželé následně nemohou uzavřít nové manželství a zůstává jim povinnost vzájemné pomoci. Rozluka manželství je na rozdíl od rozvodu tolerována církví a právě z důvodu toho, že v Polská republika je silně věřící stát, byl institut rozluky v jejím právním řádu zachován.¹⁵¹

4. Instituty obdobné manželství a jejich zánik

4.1. Registrované partnerství

Institut registrovaného partnerství byl do našeho právního řádu vložen zákonem č. 115/2006 Sb., Zákon o registrovaném partnerství a o změně některých zákonů

¹⁵⁰ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 293-294, ISBN 978-80-87576-66-3

¹⁵¹ ŠMÍD, O., ŠÍNOVÁ, R. a kolektiv: Rozvod manželství. Praha: Leges, 2013, s. 287-289, ISBN 978-80-87576-66-3

souvisejících (dále jen „ZoRP“). Tento zákon umožnil párům stejného pohlaví uzavřít zákonem uznanou formou sňatek s přesně vymezenými právy a povinnostmi. Pro páry stejného pohlaví tento zákon znamenal jakési symbolické uznání stejnopohlavního partnerství společností a tím i posílení sebevědomí těchto párů ve společnosti. V minulosti totiž nebyly do doby přijetí zákony tyto partnerské svazky osob stejného pohlaví v právním smyslu formalizované, což tyto páry považovaly za rozpor se zásadami osobní svobody a rovnosti, nediskriminace na základě jiného postavení, které zaručuje Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava ČR“) v článku 1 a 3 Listiny základních práv a svobod. Uznání registrovaného partnerství za rovnocenné manželství naráželo především na odpor církve. Nakonec se ovšem i Česká republika musela přizpůsobit celosvětovému trendu a institut registrovaného partnerství zavést.¹⁵²

Registrované partnerství je statusový poměr a ZoRP jej definuje jako trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví vzniklé způsobem stanoveným zákonem. Partnerem se poté rozumí osoba, která uzavřela partnerství (ust. § 1 ZoRP). Do registrovaného partnerství tedy nemohou vstoupit osoby různého pohlaví. Česká právní úprava pak nezná pojem tzv. neutrální pohlaví, ačkoliv změna pohlaví, která je prováděna v souladu se zákony, zpravidla probíhá delší dobu a po tuto dobu by bylo neutrální pohlaví vhodnější označení. Pro uzavření manželství/registrovaného partnerství je však relevantní, jaké pohlaví má člověk v době uzavření.¹⁵³

4.1.1. Vznik registrovaného partnerství

Registrované partnerství vzniká obdobně jako manželství uzavírané dle OZ. Vzniká tedy na základě projevu vůle dvou osob, které však musejí být stejného pohlaví a tento projev vůle je učiněn před registrujícím matričním úřadem formou osobního, souhlasného, svobodného a úplného prohlášení o tom, že vstupují do partnerství v souladu s ust. § 2 ZoRP ve spojení s ust. § 13a ZoM. Před prohlášením o vstupu do registrovaného partnerství partneři výslovně uvedou, že jim nejsou známy žádné

¹⁵² NOVOTNÝ, P. IVIČIČOVÁ, J. SYRŮČKOVÁ, I. VONDRÁČKOVÁ, P., *Nový občanský zákoník, Rodinné právo*, 2. aktualizované vydání. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2017, s. 39, ISBN 978-80-271-0431-4

¹⁵³ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 106, ISBN 978-80-7400-552-7

okolnosti vylučující vstup do registrovaného partnerství. Rozdíl oproti manželství se zde projevuje například v tom, že zákon neumožňuje učinit prohlášení o společném příjmení partnerů a partneri tedy případně musí následně žádat o změnu příjmení na matričním úřadě v souladu s ust. § 72 a násl. ZoM.¹⁵⁴

4.1.2. Zrušení a zánik registrovaného partnerství

Způsoby zániku registrovaného partnerství jsou obdobné jako ty, které vedou k zániku manželství. Jedná se o smrt jednoho z partnerů (ust. § 26 OZ), prohlášení jednoho z partnerů za mrtvého (ust. § 26 odst. 2, § 71 OZ), změnou pohlaví (ust. § 29 OZ) a konečně zrušení partnerství rozhodnutím soudu. Zákon nepoužívá pojem rozvod, pouze stanoví, že soud rozhodne o zrušení partnerství na návrh jednoho z partnerů za předpokladu, že prokáže, že partnerský vztah již fakticky netrvá (ust. § 16 ZoRP). Tato nutnost prokazovat, že již vztah fakticky netrvá, vychází ze skutečnosti, že i přes to, že partnerům není ukládána povinnost žít spolu jako manželům, společné soužití plyne z podstaty partnerského svazku. To, že partnerství fakticky netrvá, lze tedy nejlépe prokázat právě skutečností, že spolu partneri již nežijí.¹⁵⁵

Stejně jako v případě rozvodu manželství bez zjišťování příčin je tato obdoba rozvodu i v rámci registrovaného partnerství. Pokud se tedy k návrhu na zrušení partnerství druhý partner připojí, není nutné ničeho ve vazbě na trvání vztahu tvrdit a prokazovat. Soudu totiž nepřísluší s ohledem na ust. § 17 ZoRP tuto věc zkoumat. Rozdíl oproti rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu je v tom, že zákon neukládá povinnost odluhy po dobu šesti měsíců, ani nemusí být soudu předloženy smlouvy upravující majetkové poměry na dobu po zrušení registrovaného partnerství.¹⁵⁶

Procesní úprava zrušení registrovaného partnerství je pak obsažena v ZŘS. Tato úprava je však velice chudá když v ust. § 399 ZŘS nejprve v prvním odstavci vyjmenovává druhy řízení ve statusových věcech partnerských a následně v druhém odstavci odkazuje na řízení ve statusových věcech manželských. Soud bude tedy v

¹⁵⁴ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 107, ISBN 978-80-7400-552-7

¹⁵⁵ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 110-111, ISBN 978-80-7400-552-7

¹⁵⁶ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 110-111, ISBN 978-80-7400-552-7

případě řízení o zrušení registrovaného partnerství postupovat obdobně, jako v řízení o rozvod manželství, jelikož na řízení ve věcech partnerských se obdobě použijí ustanovení o řízení ve věcech manželských (ust. § 399 odst. 2 ZŘS).

4.2. Nesezdané soužití

Je nutné si uvědomit, že občanský zákoník nedefinuje pojem rodina. V rámci zásad soukromého práva poskytuje OZ ve svém ust. § 3 ochranu rodině, rodičovství a manželství. To však neznamená, že by základem rodiny a jejího života byly jen svazky muže a ženy založené manželstvím. Rodina je velice široký pojem, neboť základním právem každého je právo žít podle svého, jak ostatně vyplývá z čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR, nebo z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Počet osob, které žijí netradičně, u nás i ve světě vzrůstá. Můžeme se tak setkat nejen s osobami různého pohlaví, ale i se svazky stejného pohlaví, které jsou buď formální či neformální a s osobami vyznávající tzv. single style. Ze statistických údajů můžeme vyčíst, že v neformálním svazku žije stále více lidí. Pokud pak přihlédneme k poklesu sňatečnosti a současnému nárůstu počtu dětí, které se narodily neprovdaným matkám, vyplyne nám, že nesezdané soužití se stává novým fenoménem.¹⁵⁷ Ze statistických údajů vyplývá, že v roce 2011 existovalo v České republice 234.346 tzv. nesezdaných soužití, která představovala 8,8 % z celkového počtu rodin.¹⁵⁸

Výše jsem použil pojem „nesezdané soužití“. Je to jeden z pojmů, který se u laické, ale i odborné veřejnosti zažil, společně s pojmy „faktické manželství“, „manželství na zkoušku“ a dříve také „konkubinát“. Všechny tyto pojmy jsou označení pro jinou formu soužití, za kterou lze považovat svazky osob různého i stejného pohlaví, které jsou odlišné od manželství a registrovaného partnerství jako základních statusových poměrů. Jedná se tedy o poměry faktické. Druhem a družkou potom rozumíme ženu a muže, kteří spolu trvale žijí v domácnosti a společně hradí náklady na své potřeby.¹⁵⁹

¹⁵⁷ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 113, ISBN 978-80-7400-552-7

¹⁵⁸ Český statistický úřad. *Sčítání lidu bytů a domů – Analýzy, komentáře*. Dostupné na adrese <https://www.czso.cz/documents/10180/20541791/170227-14.pdf/27ebcd5e-95ba-4ef4-8c65-c2a9bc58f9d8?version=1.0>

¹⁵⁹ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 113, ISBN 978-80-7400-552-7

Český právní řád bohužel tento druh rodinného soužití nijak nepojmenovává, nedefinuje ani jej komplexně neupravuje. Můžeme se ovšem setkat s určitými pojmy, které mohou pro tento druh soužití být významné. Jsou to „osoba blízká“ a „osoba spolužijící“. Osobu blízkou definuje OZ v ust. § 22 jako příbuzné v řadě přímé, sourozence a manžela, resp. registrovaného partnera, jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou by jedna z těchto osob utrpěla, druhá osoba důvodně pocítovala jako újmu vlastní a poslední věta nám stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že osoby blízké jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí. Za předpokladu, že určité soužití dvou osob bude vykazovat známku trvalosti, uplatní se tato vyvratitelná domněnka bez dalšího. Další pojem, který je pro tento druh soužití významný je osoba spolužijící, se kterou se lze setkat v rámci dědického práva. Konkrétně se jedná o ust. § 1636 OZ a ust. § 1637 OZ a týkají se zákonné posloupnosti. Dalším případem je pak legální přechod nájmu v případě smrti nájemce dle ust. § 2279 OZ.¹⁶⁰

Stejně jako dochází ke vzniku těchto nesezdaných soužití fakticky. Dochází fakticky k jejich zániku. Děje se tak na základě dohody, ale i jednostranným projevem vůle, proti vůli druhého. Není vyžadováno žádné soudní rozhodnutí.¹⁶¹ Vzhledem k tomu, že mezi partnery nevzniká žádné majetkové společenství podobné společnému jmění manželů a majetek tedy nabývají buď do individuálního vlastnictví, nebo do podílového spoluvlastnictví, není třeba nijak zvlášť upravit majetkové poměry po rozchodu. Problém může nastat v situaci, kdy spolu partneři mají nezletilé dítě a bude tedy potřeba upravit jejich rodičovská práva a povinnosti k němu. OZ poskytuje ochranu neprovdané matky dítěte vůči otci jejího dítěte, jelikož považuje za nespravedlivé, aby náklady těhotenství, porodu a výživy nesla sama matka. OZ tak v ust. § 920 odst. 1 zakotvuje právo matky na přiměřené výživné, které je stanoveno na dobu maximálně dvou let od narození dítěte a úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem. Další novinkou, kterou OZ v tomto směru zakotvil, je právo matky zůstavitelova dítěte, která nebyla za zůstavitele provdána, na výživné z pozůstalosti v

¹⁶⁰ HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 114, ISBN 978-80-7400-552-7

¹⁶¹ FRANCOVÁ, M. DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*, 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 90 s. ISBN 978-807478-500-9

rozsahu slušné výživy, nejdéle po dobu šestinedělí, což plyne z ust. § 1666 odst. 1 *in fine* OZ.¹⁶²

4.3. Církevní rozlučka

V současném právním řádu máme zakotveny dvě formy sňatku. V ust. § 670 OZ nalezneme občanskou formu sňatku a církevní formu sňatku. Zásadní rozdíl mezi těmito dvěma sňatky je ten, že zatímco u sňatku civilního jsou vztahy mezi manžely a důsledky vzniku a zániku manželství upraveny OZ, u sňatku církevní povahy mohou být tyto vztahy upraveny dalšími předpisy církevní povahy. V případě, že dojde ke kolizi těchto dvou úprav, může být vyvolán i dvojitý režim z hlediska práva manželského a církevního. Nejčastěji aplikovaným církevním předpisem je Codex iuris canonici (dále jen „CIC“) a právě jeho ustanovení se úpravou manželství obsaženou v OZ v mnohém neshodují. Výstižně charakterizuje vztah církevního sňatku a civilního práva z pohledu katolické církve ustanovení 1059 CIC, dle kterého katolické manželství i za předpokladu, že je jen jedna strana katolická, se řídí nejen právem božským, ale i právem kanonickým a současně je zachována kompetence státní autority, ale jen tehdy, pokud jde o čistě občanské účinky tohoto manželství. Jednoznačně nám tedy z výše uvedeného plyne, že v současné době je rozeznávána dvojitá forma manželství, a to sňatek civilní s čistě občanskými účinky a sňatek církevní, který má stejné účinky jako sňatek civilní upravený právem světským, ale navíc má i účinky upravené právem církevním.¹⁶³

O církevní sňatek se tedy jedná tehdy, pokud snoubenci projeví vůli, že spolu vstupují do manželství osobně před orgánem náboženské církve, nebo náboženské společnosti, které jsou oprávněny oddávat. Církev a náboženské společnosti, které toto oprávnění mají, jsou pouze ty, které jsou registrované dle zákona č. 3/2000 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (dále jen „ZoC“).¹⁶⁴ Ne každá registrovaná církev ovšem může konat obřady, podmínkou pro konání obřadů je, aby šlo o církev, která splňuje předpoklady pro přiznání oprávnění konat obřady dle ust. § 7 odst. 1 písm. c) ZoC.

¹⁶² HUŠÁKOVÁ, M. KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv: *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 115, ISBN 978-80-7400-552-7

¹⁶³ MELZER, F. TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 12, ISBN 978-80-7502-004-8

¹⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 11, ISBN 978-80-7400-503-9

Musí se jednat o církev, která je registrována nepřetržitě nejméně deset let ke dni podání návrhu na přiznání oprávnění, každoročně zveřejňuje své výroční zprávy, řádně plní závazky vůči státu a je bezúhonná. Tento návrh navíc musí obsahovat podpisy minimálně jednoho promile obyvatel České republiky dle posledního sčítání lidu, kteří se k této církvi nebo náboženské společnosti hlásí. V současné době je v České republice registrováno třicet šest církví a náboženských společností, z nichž vykonávat svatební obřad má právo pouze dvacet jedna. Ne všechny církve ovšem toto oprávnění využívají, nejvyšší počet sňatků je uzavírán církví Římskokatolickou, kterou následuje Českobratrská evangelická církev.¹⁶⁵

I přes to, že církevní sňatek je svými účinky postaven na roveň civilnímu sňatku, je pro jeho realizaci potřeba osvědčení vydávané matričním úřadem. Toto osvědčení je jakási kontrola ze strany státu, jelikož u církevního sňatku není vyžadována účast matrikáře a absence tohoto osvědčení je z hlediska civilního práva sankcionována zdánlivostí v souladu s ust. § 666 OZ a § 677 OZ. Výběr osoby, která provádí církevní sňatek, je na rozdíl od sňatku civilního ponechán na vnitřních předpisech orgánu církve. Pokud se jedná o římskokatolickou církev, pak je úprava osob, které jsou pověřeny k vedení svatebních obřadů upravena v kanónu 1110 CIC a může jí být místní ordinář, farář, kněz či jáhen delegovaný jedním z nich.¹⁶⁶

Pokud jde o rozlučitelnost církevního manželství, pak je velice těžké církevní sňatek rozvést ve smyslu rozvodu, jak je uveden v právu civilním. V rozlučitelnosti je totiž zásadní rozdíl oproti civilní úpravě, když kanón 1056 CIC stanovuje, že základní vlastností manželství je jeho nerozlučitelnost. Obecně tedy platí, že dokonané a uznané manželství nemůže být z hlediska církevního práva žádná lidská moc rozloučit. Za určitých podmínek je rozvod možný, respektive odloučení manželů s tím rozdílem, že při církevním rozvodu není vyloučeno manželské soužití obnovit. Rozvod jako způsob zániku manželského svazku dle civilního práva by spíše odpovídal rozluce dle práva církevního. V praxi tedy často nastávají situace, kdy je manželství dle OZ rozvedeno,

¹⁶⁵ MELZER, F. TÉGL, P. a kolektiv: *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975*. Praha: Leges, 2016, s. 13, ISBN 978-80-7502-004-8

¹⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 13, ISBN 978-80-7400-503-9

ale dle církevního práva manželství nadále trvá, a to i přes to, že je následně uzavřen nový sňatek.¹⁶⁷

¹⁶⁷ MELZER, F. TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, s. 13, ISBN 978-80-7502-004-8

Závěr

Cílem mé práce, který jsem si vymezil v jejím úvodu, byl podrobný popis a zhodnocení řízení o rozvod manželství, a to od historického kontextu, až po současnou právní úpravu. Vzhledem k úzkému propojení hmotněprávních podmínek rozvodu a jeho procesní úpravě jsem se nezaměřil pouze na zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ale také jsem zanalyzoval právní úpravu rozvodu manželství obsaženou v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Jelikož je Česká republika členem Evropské unie a dnešní svět je stále více multikulturní, provedl jsem dále analýzu rozvodu s mezinárodním prvkem a tedy úpravu obsaženou v zákoně č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém a zhodnotil jsem též právo Evropské unie dotýkající se této problematiky.

Svoji práci jsem rozdělil celkem na čtyři kapitoly, kdy jsem se v první kapitole zaměřil především na definici pojmu manželství, způsoby jeho zániku, současnou právní úpravu a dále na historii tohoto institutu. Druhá kapitola práce je věnována úpravě rozvodu v hmotném právu a jsou zde definovány všechny modely rozvodu, které v současné době česká právní úprava zná. Následně jsem ve třetí kapitole práce nejprve popsal rozdíly mezi sporným a nesporným řízením a došel k názoru, že řízení o rozvod manželství se nachází někde na pomezí. Dále jsem v této kapitole podrobně popsal průběh rozvodového řízení, nastínil možné problémy současné právní úpravy a snažil se o zamyšlení nad účelem, který tato úprava sleduje. Poslední kapitola mé práce je věnována institutům, které jsou manželství obdobné a jejich zániku.

Zásadní změnou v procesní úpravě rozvodu manželství bylo její vyčlenění do zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který upravuje v zásadě nesporná řízení a má postavení *lex specialis* k obecnému zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Právě tento poměr mezi zákony může do jisté míry způsobovat chaos v procesněprávní úpravě rozvodu manželství, která by dle mého názoru mohla být do budoucna vyřešena cestou novelizací a odchýlením se zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních do takové míry, že již nebude v poměru *lex specialis* k zákonu č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ale bude fungovat jako komplexní samostatný předpis upravující určité druhy řízení. Musím ovšem konstatovat, že vyčlenění řízení o rozvod manželství do zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, považuji za správný krok. I přes některé názory odborné veřejnosti, které

jsem prezentoval ve své práci výše, obsahuje dle mého názoru řízení o rozvod manželství řadu zvláštních prvků, které jej odlišují od standardního řízení do takové míry, že si toto vyčlenění zasloužilo.

Nová právní úprava s sebou přinesla jak věcné tak terminologické změny. Z věcných změn je to především obligatorní povinnost soudu nařídít jednání účastníků. Tuto novinku shledávám za mírně problematickou, jelikož zavazuje soud k nařízení výsledků účastníků i v případě nesporného rozvodu. Zbytečně zde tedy může dojít k prodlužování řízení, zvyšují se náklady řízení, soudy jsou více zatěžovány. Pokud se manželé na rozvodu dohodli, považuji jejich výsledek za nadbytečný. Když jsem se zmínil o terminologických změnách, pak mám na mysli především to, že řízení o rozvod manželství se již nezahajuje žalobou, jako tomu bylo dříve, ale návrhem na zahájení řízení o rozvod manželství. Další terminologickou změnou je pak označení účastníků jako „manžel“ a „manželka“ nikoliv jako „žalobce“ a „žalovaný“. Mezi odbornou veřejností se sice vedou spory, zda jde o procesní označení účastníků řízení o rozvod manželství, či zda se jedná pouze o vymezení okruhu účastníků, nicméně vzhledem k tomu, že ani jedna varianta nebude mít vliv na správnost případného rozhodnutí ve věci, nepovažuji tento spor za nijak klíčový. Je však třeba zmínit, že tento problém má zcela jistě kromě právního rozměru také rozměr psychologický a jeho vyřešení by mohlo napomoci k zmírnění emocí, které rozvodové řízení velice často doprovází.

Celkově je dle mého názoru nyní právní úprava dobře nastavena, a pokud jsou manželé schopni se mezi sebou dohodnout, nemusí se jednat o složitý proces. Pokud ovšem manželé nejsou takové dohody schopni, komplikují si celý proces především oni. Myslím, že příliš volná úprava rozvodu manželství by vedla k znevážení tohoto institutu v tom smyslu, že by se mohl stát běžnou záležitostí a lidé by uzavírali svazky ještě neuváženěji než je tomu nyní. Na druhou stranu přísná právní úprava by zcela jistě vedla k nárůstu tzv. „faktických manželství“, neboli nesezdaného soužití párů. Domnívám se, že současná právní úprava je v tomto směru dobře nastavena, když se snaží vyvažovat mezi rychlým průběhem řízení a snahou náležitě zjistit skutkový stav věci. Řízení má nadále svoji důležitou roli a já osobně věřím, že se nedočkáme situace, kdy by do našeho právního řádu byly zavedeny po vzoru některých evropských zemí administrativní rozvody, které by zcela jistě vedly jen k dalšímu nárůstu již tak vysokého procenta rozvedených manželství.

Seznam zkratek

| | |
|----------------------|---|
| an. | a následující |
| Brusel II | Nařízení Rady (ES) č. 1347/2000, o příslušnosti a uznávání výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem |
| Brusel II bis | Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 |
| CIC | Codex iuris canonici |
| ČR | Česká republika |
| OSŘ | Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád |
| OSPOD | Orgán sociálně právní ochrany dětí |
| OZ | Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník |
| o. z. o. | Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. ř. obecný zákoník občanský (originální název Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch) |
| SJM | společného jmění manželů |
| ust. | ustanovení |
| Ústava ČR | Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky |
| ZM | Zákon č.202/2012 Sb., zákon o mediaci |
| ZMPS | Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém |

| | |
|-------------|--|
| ZOC | Zákon č. 3/2000 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů |
| ZOK | Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech |
| ZoM | Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů |
| ZOR | Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině |
| ZoSP | Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích |
| ZoRP | Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství |
| ZPR | Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném |
| ZŘS | Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních |

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

1. FRANCOVÁ, Marie; DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-807478-500-9.
2. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9.
3. HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka. Rodinné právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-5527.
4. KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA Květoslav. Mezinárodní právo soukromé. 8. vydání. Plzeň – Brno: Aleš Čeněk – Doplněk, 2015. ISBN 978-80-7380-550-0.
5. MACKOVÁ, Alena, MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-122-9.
6. MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655-975. Praha: Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-004-8
7. NOVOTNÝ, Petr; IVIČIČOVÁ Jitka; SYRŮČKOVÁ Ivana; VONDRÁČKOVÁ Pavlína. Nový občanský zákoník: rodinné právo. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4.
8. PAUKNEROVÁ, Monika. Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-504-6.
9. SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-297-7.
10. ŠÍNOVÁ, Renáta, JURÁŠ Marek. Účastenství v civilním soudním řízení. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-87576-78-6.
11. ŠÍNOVÁ, Renáta; ŠMÍD, Ondřej. Manželství. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-046-8.

12. ŠMÍD, Ondřej; ŠÍNOVÁ, Renáta. Rozvod manželství. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, ISBN 978-80-87576-66-3.
13. ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef; ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kolektiv. Občanský zákoník. Komentář. Svazek II. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, ISBN 978-80-7478-369-2.
14. WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kolektiv. Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-298-1.
15. WIPPLINGEROVÁ, Miroslava, ZAHRADNÍKOVÁ, Radka, SPURNÁ, Kristýna. Zvláštní řízení soudní. 2., opravené vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-7478-829-1
16. Důvodová zpráva k zákonu č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Seznam použitých internetových zdrojů

17. Český statistický úřad. Sčítání lidu bytů a domů – Analýzy, komentáře. Dostupné na adrese <https://www.czso.cz/csu/czso/0b005170c8>
18. JEMELKA, František. Církev v datech. Dostupné na adrese <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/180514pocet-cirkevnych-snatku-byl-v-roce-2017-ctvrty-nejvyssi-za-poslednich-10-let>
19. Český statistický úřad. *1-10. Demografické události cizinců ve vybraných letech.* Dostupné na adrese <https://www.czso.cz/documents/10180/61196236/290027180110.pdf/b897fe4a-9d7e-4035-a006-560877fabdec?version=1.2>
20. Grygar, Jiří. *obč. zák. v praxi: Jak označovat účastníky řízení o rozvod manželství?* *Bulletin advokacie* online dne 195. 5. 2014. Dostupné na adrese: <http://www.bulletin-advokacie.cz/noz-v-praxi-jak-oznacovat-ucastniky-rizeni-o-rozvod-manzelstvi?browser=mobi>

21. Český statistický úřad. *Sčítání lidu bytů a domů – Analýzy, komentáře*. Dostupné na adrese <https://www.czso.cz/documents/10180/20541791/170227-14.pdf/27ebcd5e-95ba-4ef4-8c65-c2a9bc58f9d8?version=1.0>

Seznam použitých právních předpisů

22. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
23. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
24. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
25. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
26. Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstev (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů
27. Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
28. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
29. Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
30. Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
31. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
32. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
33. Zákon č. 3/2000 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů
34. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité judikatury

35. Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. září 2007, sp. zn. 22 Cdo 20/2007
36. Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 26. července 2002, sp. zn. II. ÚS 465/02
37. Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 12. července 2011, sp. zn. II. ÚS 1852/11
38. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 25. července 2003, sp. zn. 26 Cdo 682/2003
39. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 8. ledna 2013, sp. zn. 15 Co 520/2013
40. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. září 2015, sp. zn. 21 Cdo 2802/2015
41. Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 6. ledna 2003, sp. zn. III. ÚS 210/2002

Odborné články

42. WINTEROVÁ, Alena. K připravovaným změnám v civilním procesu (kritické a jiné poznámky). Právní rozhledy, 2012, č. 23 – 24
43. ŠMÍD. Ondřej. Řízení o rozvodu manželství nově. Rekodifikace & praxe, 2014, č. 1

Abstrakt

Řízení o rozvod manželství

Tato diplomová práce popisuje řízení o rozvod manželství. Toto téma jsem si zvolil, jelikož jej považuji za aktuální a praktické, a to vzhledem k faktu, že se v dnešní době rozvádí v podstatě každé druhé manželství. Cílem této práce je rozebrat a analyzovat kompletní právní úpravu tohoto institutu.

Současná právní úprava řízení o rozvod manželství se nachází v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, kam byla vyčleněna ze zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Došlo k tomu v rámci rekodifikace soukromého práva z roku 2014, součástí které bylo i přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v němž jsou upraveny hmotněprávní podmínky rozvodu manželství.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. Toto členění je dle mého názoru důležité ke komplexnímu pochopení tohoto institutu. V úvodní kapitole jsou definovány základní pojmy, které jsou pro tuto práci stěžejní, tedy pojem manželství a jeho rozvod. Dále se v této kapitole nachází současná právní úprava rozvodového řízení, po které v závěru kapitoly následuje podrobný rozbor historického kontextu.

Druhá kapitola pak popisuje rozvod manželství v hmotném právu. Jsou zde rozebrány hmotněprávní podmínky rozvodu manželství a dále modely rozvodu, kterými jsou rozvod se zjišťováním příčin rozvratu, rozvod bez zjišťování příčin rozvratu a rozvod manželství s „proti-tvrdoštní“ klauzulí.

Třetí a zároveň nejdůležitější kapitola práce se nejdříve věnuje rozdílu mezi sporným a nesporným řízením a dále je zde rozebrána povaha řízení o rozvod manželství. Poté se zabývám rozvodem manželství s mezinárodním prvkem, zejména v rámci Evropské unie a dále procesem uznání cizích rozhodnutí v řízení o rozvod manželství v České republice. Následuje popis průběhu řízení a jednotlivých institutů řízení o rozvod manželství, které jsou obsaženy v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

V poslední kapitole práce jsou popsány instituty, které jsou obdobné manželství, tj. registrované partnerství, nesezdané soužití párů, neboli „faktické manželství“, a

církevní rozluka. V návaznosti na téma této práce se zabývám především jejich zánikem.

Abstract

Proceedings on marriage divorce

This diploma thesis describes the proceedings on marriage divorce. I chose this topic because I consider it up-to-date and practical, in particular taking into account that nowadays almost every other marriage ends with divorce. The thesis aims to explain and analyze the legal regulation of this institute.

The proceedings on divorce are currently regulated by provisions of the Act No. 292/2013 Coll., on Special Judicial Proceedings (and previously regulated Act No. 99/1963 Coll., the Civil Procedure Code) adopted within the process of recodification of the private law in year 2014 which also included adoption of the Act No. 89/2012 Coll., the Civil Code that stipulates legal conditions of marriage divorce with respect to the substantive law.

The thesis is divided in four chapters. I believe that this structuring is important for comprehensive understanding of this institute. The introductory chapter defines the basic concepts that are fundamental to the subject of this thesis, i.e. the concept of marriage and divorce. This chapter also contains current legal regulation of divorce proceedings in the historical context.

The second chapter describes marriage divorce with respect to the substantial law. It analyzes the substantive conditions of marriage divorce and divorce models which are the divorce with the determination of the causes of the disruption of the marriage, divorce without determining the causes of the disruption of the marriage and marriage divorce with "moderating" clause.

The third and the most important chapter of the work first deals with the differences between the contentious and the uncontentious proceedings, and the nature of the divorce proceedings. After that the divorce of marriage with an international element, in particular within the European Union, and the process of recognition of foreign judgments in divorce proceedings in the Czech Republic are explained. The chapters further describes the course of proceedings and the various marital divorce institutes, which are contained in Act No. 292/2013 Coll., on Special Judicial Proceedings.

The last chapter describes the institutes that are similar to marriage, i.e. registered partnership, cohabitation, or *de facto marriage*, and ecclesiastical divorce. Considering the topic of this thesis, the last chapter deals mainly with abolishment of these institutes.

Klíčová slova / Key words

Řízení o rozvod manželství / Proceedings on marriage divorce

Rozvod manželství / Divorce of marriage

Manželství / Marriage